

บทที่ 5

เรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2540:

ภาพสะท้อนความเป็นไปในสังคมและความเป็นอยู่ของประชาชนลาว

เรื่องสั้นลาวในยุคปัจจุบันคลี่คลายจากเรื่องสั้นแนวสังคมนิยมมาสู่แนวคิดใหม่ที่เป็นสากลมากขึ้น นักเขียนลาวในยุคนี้แสดงความเป็นปัจเจกบุคคลและวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมืองได้อย่างน่าสนใจ อาจกล่าวได้ว่าเรื่องสั้นยุคนี้พัฒนาจากเรื่องสั้นแนวสังคมนิยมมาสู่แนววิจารณ์สังคม (Social Criticism)

5.1 สภาพสังคมลาวยุคปัจจุบัน

ในยุคปัจจุบันนี้เรียกว่า ยุคจินตนาการใหม่ เป็นยุคที่รัฐบาลลาวปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจและการเมืองรวมทั้งให้ความสำคัญกับความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น รัฐบาลเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจไปสู่ระบบเปิดโดยปล่อยให้กลไกทางตลาดเป็นตัวชี้นำ นอกจากนี้รัฐบาลยังออกกฎหมายรับรองสิทธิเอกชน ส่งเสริมการลงทุนและยอมรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศมากขึ้น ยุคจินตนาการใหม่เปรียบเสมือนข้อต่อจุดเปลี่ยนของสังคมลาว (ธัญญา สังขพันธ์, 2538: 154)

รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเรียกว่า “รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับวันที่ 10 สิงหาคม 1991” รัฐบาลในยุคนี้มาจาก “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” (พยงค์ ทิมเจริญ, 2538: 64) เป็นรัฐบาลชุดเก่าตั้งแต่ยุคสังคมนิยม

กฎหมายเริ่มมีใช้ในประเศลาว ผู้มีอำนาจเสนอกฎหมายหรืออำนาจนิติบัญญัติ เช่น ประธานประเทศ คณะประจำสภาแห่งชาติ คณะรัฐบาล สภาประชาชนสูงสุด จะพบว่า สมาชิกสภาแห่งชาติซึ่งได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนในฐานะผู้แทนราษฎรไม่มีสิทธิที่จะเสนอกฎหมายในทางเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนกลับกลายเป็นผู้ที่มีอำนาจเสนอกฎหมายคือ อำนาจแฝงทั้งสิ้น อำนาจแฝงที่กล่าวถึงคือ “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” (พยงค์ ทิมเจริญ, 2538: 64) การใช้อำนาจดังกล่าวส่งผลให้ประชาชนลาวไม่ได้รับความยุติธรรมจากกฎหมาย

รัฐบาลออกกฎหมายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายรัฐบาลโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนส่วนมาก ดังนั้นรัฐบาลในยุคปัจจุบันปกครองประเทศแบบประชาธิปไตยเหมือนในช่วงที่ 2 ปัญหาที่ตามมาคือปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้น เช่นปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง เป็นปัญหาที่เลวลงกว่าในสังคมช่วงที่ 2 จะเห็นว่าเป็นปัญหาด้านการเมืองที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ครั้งหนึ่งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวเคยมีนโยบายลดล้างปัญหาดังกล่าวแต่มาถึงยุคนี้รัฐบาลซึ่งเคยมีอุดมการณ์อันเข้มแข็งกลับเป็นฝ่ายกระทำเอง ความทุกข์ยากจึงตกอยู่ที่ประชาชนในสังคม

เศรษฐกิจระบบทุนนิยมหวนกลับมาอีกครั้ง ช่วงนี้รัฐบาลปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจจากสังคมนิยมมาสู่เศรษฐกิจแบบเปิด โดยปล่อยให้กลไกทางตลาดเป็นตัวชี้นำ นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายรับรองสิทธิเอกชน (พยนต์ ติมเจริญ, 2538: 71) รัฐบาลเปิดโอกาสให้ต่างประเทศเข้ามาลงทุนในประเทศลาว ธุรกิจเอกชนจึงเกิดขึ้นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวียงจันทน์ซึ่งเป็นเมืองหลวงส่งผลให้ประชาชนในชนบทเริ่มอพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวงมากขึ้น การเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของประชาชนลาว กล่าวคือเป็นการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบท้องถิ่นมาสู่การยอมรับวัฒนธรรมต่างชาติ เช่นประชาชนรุ่นใหม่ชอบฟังเพลงฝรั่ง ใช้ชีวิตแบบปัจเจกบุคคลและค่านิยมของความเป็นชาวลาว ปัญหาดังกล่าวล้วนเป็นปัญหาเดิมที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในช่วงที่ 2 เช่นกันมาบัดนี้สภาพดังกล่าวหวนย้อนกลับสู่สภาพเดิมอีกครั้งและมีลักษณะที่เลวลงกว่าเดิม

5.2 นักเขียนลาวยุคปัจจุบัน

นักเขียนลาวในยุคปัจจุบันมีทั้งนักเขียนรุ่นเก่าที่เขียนเรื่องสั้นมาตั้งแต่ช่วงที่ 2 จนถึงปัจจุบัน นักเขียนรุ่นเก่าที่เขียนมาตั้งแต่ยุคที่ 2 ได้แก่ อุทิน บุนยวง งานเขียนในช่วงแรกของเขาเป็นการวิจารณ์สภาพสังคมในสมัยสงครามอินโดจีน งานเขียนในช่วงที่ 3 มี 2 ลักษณะลักษณะแรกเขียนตามนโยบายของรัฐบาลเช่นเรื่อง “พ่อแท้” “น้ำใจเอื้อยเพียงดี” ส่วนเรื่องอื่นเขายังคงเขียนวิจารณ์รัฐบาลในสังคมเก่าเช่นเดิม ในท่ามกลางการเขียนแบบสังคมนิยมนักเขียนต่างก็เขียนเพื่อสังคมแต่ อุทิน มีงานเขียนส่วนหนึ่งที่บ่งบอกถึงจุดยืนของตนเอง อาจกล่าวได้ว่าเขาไม่ขานรับนโยบายของรัฐบาลสังคมนิยมทั้งหมด เช่นเรื่อง “มูลมันแพง” เขาเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม สำหรับในปัจจุบันเขาให้ความสำคัญกับงานเขียนแนวมนุษยนิยมเป็นหลัก

บุญทะนง ชมไชยผน เป็นนักเขียนที่เริ่มปรากฏผลงานตั้งแต่ช่วงที่ 3 งานเขียนของเขาเขียนตามนโยบายของรัฐบาล สำหรับงานเขียนในช่วงปัจจุบันแตกต่างจากช่วงที่ 3 อย่างเด่นชัด เรื่องสั้นของเขามีลักษณะวิพากษ์วิจารณ์สภาพสังคมลาวมีเป้าหมายเพื่อโจมตีรัฐบาล เมื่องานเขียนของเขาวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างรุนแรงซึ่งเป็นงานเขียนที่ไม่สอดคล้องกับกรอบที่รัฐบาลกำหนดส่งผลให้เขาถูกปลดออกจากราชการในปี พ.ศ. 2534 เขาจึงมีสภาพไม่ต่างไปจากนักโทษในเวลานั้น สถานภาพในปัจจุบันเป็น นักเขียนอิสระ เรื่องสั้นของเขาจำนวนมากไม่ได้ตีพิมพ์เป็นภาษาลาว เขาส่งมาพิมพ์ในประเทศไทย เช่น รวมเรื่องสั้นชุดกระดูกอเมริกัน นอกจากนี้เขายังส่งเรื่องสั้นมาลงตามนิตยสารรายเดือนของไทยหลายฉบับ (บุญทะนง ชมไชยผน, 2540: สัมภาษณ์) เหตุที่บุญทะนงส่งเรื่องสั้นพิมพ์ในประเทศไทยเพราะเขามีความขัดแย้งกับรัฐบาล เรื่องสั้นของเขาวิพากษ์วิจารณ์ระบบการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานของผู้นำปกครองประเทศ ส่งผลให้รัฐบาลไม่พอใจงานเขียนของเขาจึงไม่อนุญาตให้ตีพิมพ์ ทั้งนี้รัฐบาลมีหน้าที่ตรวจสอบงานเขียนของนักเขียนลาวทุกคนก่อนอนุมัติให้ส่งตีพิมพ์

บุญทะนง เขียนวิจารณ์รัฐบาลเพราะเขาผิดหวังกับนโยบายของรัฐบาลที่ประกาศว่าจะร่วมมือกันพัฒนาประเทศ แก้ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงและอีกหลายๆปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมโดยออกกฎหมายบังคับใช้เป็นครั้งแรกแต่กฎหมายไม่ได้ให้ความคุ้มครองประชาชนทั่วไป ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างแท้จริง เขาสังเกตการทำงานของรัฐบาลมาโดยตลอด เขาจึงนำปัญหาที่เจ็บปวดของประชาชนออกมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน การเขียนถึงปัญหาสังคมหรือเขียนด้านที่ “มืดมิด” ในสังคมเพื่อต้องการเตือนสติประชาชนและช่วยกันแก้ไขปัญหาให้ดีขึ้น เรื่องสั้นที่กำลังรวมเล่มชุดใหม่ในประเทศไทยคือ ร้านเหล้าริมป่าช้า (บุญทะนง ชมไชยผน, 2540: สัมภาษณ์)

วิเศษ แสวงศึกษา เขียนเรื่องสั้นตั้งแต่ช่วงที่ 3 เป็นงานที่ขานรับนโยบายของรัฐบาล ปัจจุบันเขาหันมาเขียนวิจารณ์สังคม จากประสบการณ์การทำงานเป็นพนักงานประจำสภาแห่งชาติ มีผลให้เขานำประสบการณ์ที่ได้พบเห็นมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนเรื่องสั้น เรื่องสั้นของเขาสะท้อนปัญหาสังคมเหมือนนักเขียนอื่นแต่ที่แตกต่างออกไปก็คือการใส่อารมณ์ขันในเรื่องสั้น เขาคิดว่าความขบขันเป็นยอดของเรื่องสั้นมีทั้งอารมณ์ขันและให้สาระเชิงสังคม (วิเศษ แสวงศึกษา, 2540: สัมภาษณ์) เรื่องสั้นที่ปรากฏในยุคนี้คือรวมเรื่องสั้นชุดลำเซต้ออื่น

ไซสุวัน แพงพง เกิดวันที่ 17 ตุลาคม 2493 เริ่มท่องกาพย์กลอนตั้งแต่อายุ 4 ปี เริ่มเขียนกลอนตั้งแต่อายุ 16 ปี ที่วิทยาลัยเวียงจันทน์ เริ่มเป็นนักบินตั้งแต่อายุยังไม่ถึง 20 ปีและ เป็นนักบินอยู่ 16 ปี เขาเป็นู้หนึ่งใบบรรคานักเขียนลาวยุคปัจจุบันที่สังกัดอยู่ในสมาคม นักประพันธ์ลาว (ส.ป.ด.) ประสบการณ์การเป็นนักบินซึ่งทำงานอยู่ในยุคสมัยที่คาบเกี่ยวกันถึง 2 ระบบทำให้เขามองสังคมได้กว้างไกลพร้อมกับนำสาระทางสังคมลงเขียนในเรื่องสั้นของเขาเอง (ไซสุวัน แพงพง, 2535: 14)

จันที เดือนสวรรค์ เริ่มเป็นนักเขียนในเขตปลดปล่อยมาเป็นเวลาหลายปี ขณะเดียวกันก็เข้าร่วมกับกองทัพปลดปล่อยต่อสู้เพื่อกอบกู้เอกราช ผลงานด้านวรรณกรรมที่เริ่มเขียนในระยะแรกได้แก่ นวนิยายเรื่องเส้นทางแห่งชีวิต มีทั้งหมดสามเล่ม เรื่องสั้นที่พิมพ์จำหน่าย ในปัจจุบันคือ รวมเรื่องสั้นชุดชะตาชีวิต ปัจจุบันเป็นเลขาราชการสมาคมนักประพันธ์ลาวและ ผู้อำนวยการวารสารเสียงแคน (จันที เดือนสวรรค์, 2541: สัมภาษณ์)

สมสุข สุขสวัสดิ์ เป็นข้าราชการ 20 ปีและหันเหชีวิตสู่วงการหนังสือพิมพ์รวมทั้งเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองบรรณาธิการวารสารหนุ่มลาว เขาเริ่มเขียนกลอนตั้งแต่ชั้นมัธยม และเขียนเรื่องสั้นส่งให้วารสารต่างๆ กระทั่งปัจจุบัน ผลงานเรื่องสั้นที่รวมเล่มแล้วคือ ไฟที่ไม่มีวันดับ (2527) รวมเรื่องสั้นชุดวังเขียว (2534)

เกี้ยว กิ่งสดา เกิดในครอบครัวชาวนา เมืองจำเหนือ แขวงหัวพัน จบการศึกษา วิชาจิตรกรรม จากนั้นเรียนต่อภาษาอังกฤษที่มหาวิทยาลัยเวียงจันทน์ เขามีความมุ่งหวังที่จะเป็นนักเขียน นักนิเวศวิทยาและนักโบราณคดี เคยทำงานฝ่ายศิลป์เขียนภาพการ์ตูนในวารสารหนุ่มลาว เขาวชนลาว วัยหนุ่ม

5.3 แนวคิดที่ปรากฏในเรื่องสั้นลาวยุคปัจจุบัน

เรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2540 สะท้อนภาพความเป็นจริงในสังคม และวิจารณ์การทำงานของฝ่ายรัฐบาล พร้อมทั้งแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในสังคมลาวอย่างชัดเจนและเรื่องสั้นในระยะนี้ไม่ใช่เรื่องสั้นที่อยู่ในกรอบของสังคมนิยมอีกต่อไป ในรัฐธรรมนูญให้สิทธิและเสรีภาพต่อประชาชนในหลายๆด้านเช่น การประกอบอาชีพ

การเรียกร้องความเป็นธรรมตลอดจนการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสังคมและการเมือง นักเขียนลาวจึงมีเสรีภาพในการเสนอแนวคิดที่หลากหลายขึ้น

รัฐบาลไม่ได้กระทำตามนโยบายที่ประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญกล่าวคือ รัฐบาลเป็นฝ่ายให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนในสังคมดูเหมือนประชาชนจะมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ความจริงกลับไม่เป็นเช่นนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นกลางของสังคมที่มีความเป็นอยู่ที่ลำบาก ชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนในสังคมที่รัฐบาลประกาศว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์และระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกลับมาอีกครั้งในขณะที่ประชาชนต้องรับความลำบาก ผู้บริหารประเทศกลับเป็นกลุ่มที่มีความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในขณะนั้น นักเขียนมีความหวังให้กลุ่มผู้ปกครองประเทศ แก้ไขปัญหาความยากจนที่กำลังคุกคามประเทศเพื่อประชาชนจะได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีแต่รัฐบาลกลับไม่แก้ปัญหาดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลยังเอาเปรียบประชาชนในด้านการสิทธิมนุษยชน รวมทั้งรัฐบาลเป็นผู้กดขี่ประชาชน เมื่อรัฐบาลเป็นเช่นนี้ นักเขียนลาวบางคนจึงพุ่งเป้าไปที่กลุ่มรัฐบาลและเขียนเรื่องสั้นวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยเสนอภาพชีวิตของประชาชนผู้เผชิญปัญหาสังคมอย่างไร้ทางออกพร้อมทั้งนำเสนอผลงานในรูปแบบวิจารณ์การเมืองอย่างตรงไปตรงมา ผู้วิจัยจะเสนอแนวคิดในเรื่องสั้นระหว่างปี พ.ศ. 2531-2540 เป็น 3 ประเด็นหลักได้แก่

- 5.3.1 รัฐบาลคือผู้สิทธิมนุษยชน
- 5.3.2 เงินคือพระเจ้าและวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม: ค่านิยมของคนรุ่นใหม่
- 5.3.3 ลาวยุคโลกาภิวัตน์: ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองหลวงกับสังคมชนบท

5.3.1 รัฐบาลคือผู้สิทธิมนุษยชน

เรื่องสั้นจำนวนหนึ่งเสนอชะตากรรมของปัจเจกชนที่ใช้ชีวิตอย่างขมขื่นในสังคม ในสายตาของนักเขียนลาวต่างมีความเห็นว่าประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาลและขณะเดียวกันรัฐบาลกลับเป็นฝ่ายเอาเปรียบประชาชน ดังนั้นนักเขียนจึงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมอันไม่ชอบธรรมของรัฐบาล โดยแบ่งประเด็นย่อยได้ 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ก. ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความป็นจริง

ข. ผลกระทบของประชาชนจากการฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาล

ก. ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความป็นจริง

เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดดังกล่าวได้แก่ เรื่อง “นักโทษ” “เล่นขายของ” “ของแกล้ม” และเรื่อง “รวงทอง ลมหนาวและหญิงสาววัยกำดัด” เขียนโดยขุนทะเลทอง ชมไชยคน เรื่องสั้นทั้งสี่เรื่องนี้ ขุนทะเลทอง ต้องการบอกว่ากฎหมายที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญขัดแย้งกับการนำมาใช้จริง การที่รัฐบาลประกาศว่าประเทศลาวปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นเพียงนโยบายแบบเพื่อฝัน ลมๆแล้งๆเหมือนเด็กเล่นขายของ

เรื่อง “เล่นขายของ” ขุนทะเลทอง นำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนกับระบบการเมืองเพื่อนำไปสู่แนวคิดที่ว่า การกระทำที่มาจาก การแสวงจะปรากฏอยู่เพียงชั่วคราวเท่านั้น และผลสุดท้ายความจริงก็จะเปิดเผยออกมาเอง ขุนทะเลทอง ไม่ได้สื่อแนวคิดออกมาตรงๆ แต่ใช้กลวิธีแสดงภาพเปรียบเทียบผ่านสัญลักษณ์คือการเล่นของเด็กสองยุคสมัย ตั้งแต่การเล่นในสมัยที่ “ผม” คือผู้เล่าเรื่องยังเป็นเด็กและการเล่นของเด็กในรุ่นลูกของผู้เล่าเรื่องเพื่อจะบอกว่สภาพบางอย่างที่มองเห็นในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศลาวมาจากการแสวงทั้งสิ้นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นเป็นเพียงการตอบดาประชาชน

ความฝันและความจริงถึงจะเป็นสิ่งเกี่ยวพันกันดังเคียวกับการเล่นขายของ เือนน้อยที่สร้างขึ้นตามใจใครคนหนึ่งนั้น ก็อยู่บนพื้นฐานชีวิตตัวจริงแต่ไม่ได้หมายความว่ามันจะเป็นความจริง มันเป็นเพียงแต่เหมือน สิ่งที่เป็นเพียงแต่เฉยๆ นั้น อาจตอบดาคนได้เพียงชั่วคราวเท่านั้น...มันจะหมดค่าไปเมื่อความจริง ผุดผืนออกมา (ขุนทะเลทอง ชมไชยคน, 2534: 53)

ควบทกฎหมายหรืออุดมการณ์ในยุคจินตนาการใหม่ของสังคมลาวเป็นเพียงแคจินตนาการหรือความฝันแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถทำได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ฉะนั้น ขุนทะเลทอง มองว่าระบอบประชาธิปไตยที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้เป็นเพียงความเพื่อฝันที่ตอบดาประชาชนเท่านั้น เมื่อถึงที่สุดแล้วความจริงย่อมเปิดเผยตัวออกมาเอง สิ่งที่แสวงเช่นนี้เป็นสิ่งที่อยู่ได้ไม่นาน

นอกจากนี้ *ขุนทะนง* ยังวิจารณ์กลุ่มผู้บริหารประเทศ เขามองว่าคนกลุ่มนี้ สร้างนโยบายต่างๆขึ้นมาเพื่อตอบคาประชาชนและนโยบายที่กำหนดเป็นกฎหมายเอื้ออำนวยต่อการแสวงหาผลประโยชน์กับกลุ่มคนของรัฐบาล ดังที่พรรคการเมืองประกาศนโยบายปรับปรุงคุณภาพในการตรวจสอบเจ้าหน้าที่พรรคเพื่อมิให้ข้าราชการลาวมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ของตนเองโดยอาศัยระบบราชการป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดและการเล่นพรรคเล่นพวก ทั้งนี้ข้าราชการจะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และละเว้นจากการประพฤติมิชอบต่างๆ เช่น การยกยอกสมบััติของรัฐ การฉ้อราษฎร์บังหลวง การรับสินบนและขาดความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่การงานของตน (สิดา สอนศรี. 2541: 436) นี่เป็นนโยบายข้อหนึ่งที่รัฐบาลประกาศไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับเดียวในประเทศลาวแต่ผู้ละเมิดนโยบายดังกล่าวก็คือ กลุ่มผู้บริหารนั่นเอง อาจกล่าวได้ว่านี่คือนโยบายที่รัฐประกาศออกมาเพื่อตอบคาประชาชนและ *ขุนทะนง* วิจารณ์กลุ่มบุคคลดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมาโดยผ่าน “ผม” ผู้เล่าเรื่องราว

ผมมักจะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก ให้ผมได้เป็นนายทหารที่มีอิทธิพล ผมจะปราบปรามเสี้ยนหนามของแผ่นดิน ผมจะกวาดล้างพวกคนที่สร้างความวุ่นวายแก่บ้านเมือง เพียงเพื่อยศฐาบรรดาศักดิ์และผลประโยชน์ส่วนตัว ผมจะจัดการพวกฉ้อราษฎร์บังหลวง พวกแม่พยาริที่คอยแต่กักกินงบประมาณแผ่นดิน พวกถ่วงความเจริญก้าวหน้าของสังคม (*ขุนทะนง* ชม ไซพน, 2534: 50-51)

ปมขัดแย้งของเรื่องนี้ไม่คลี่คลายเป็นการปิดเรื่องแบบทิ้งค้างไว้ให้คิดต่อการจบเรื่องแบบนี้แสดงถึงการหมกหนทางแก้ไขปัญหาที่กำลังดำเนินอยู่ในสังคม

ในเรื่อง “นักโทษ” และ “เรื่องรวงทอง ลมหนาวและหญิงสาววัยกำดัด” *ขุนทะนง* วิจารณ์นโยบายการเมืองอย่างตรงไปตรงมา เรื่อง “นักโทษ” เป็นความขัดแย้งระหว่างบรรณาธิการหนังสือพิมพ์กับกฎหมาย เนื้อเรื่องกล่าวถึงชะตากรรมของบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้รักความเป็นธรรมด้วยเหตุที่เขารักความเป็นธรรมนี้เองเขาจึงกลายเป็น “นักโทษประชาธิปไตย” เนื่องจากเขานำเรื่องราวร้องทุกข์ของเด็กชายวัย 15 ปีที่ถูกข้าราชการชั้นสูงกลั่นแกล้งมาตีพิมพ์ลงหนังสือพิมพ์ให้สังคมได้รับรู้ การที่บรรณาธิการนำเรื่องราวความไม่ดิของข้าราชการชั้นสูงออกมาเปิดเผย ผลที่ตามมาคือบรรณาธิการผู้นี้ถูกเชิญออกจากงาน *ขุนทะนง* เห็นว่ากลุ่มบุคคลชั้นผู้ปกครองเป็นผู้มีอิทธิพลในสังคมมักจะทำตัวอยู่นอกกฎหมาย บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้ที่ทำผิดได้โดยไม่

มีใครกล้าลงโทษซึ่งต่างจากคนธรรมดาทั่วไปจึงเห็นถึงความขัดแย้งระหว่างประชาชนทั่วไปกับข้าราชการที่ทำได้อยู่นอกกฎหมาย

...มันไม่เหมือนกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นประชาชนคนธรรมดาสามัญ หนังสือพิมพ์ของรัฐ ขององค์การจัดตั้งต่างๆอยากค่าว่าอย่างไรก็ได้ ด้วยว่าผู้ไม่มีสิทธิอำนาจ ไม่มีอิทธิพล ไม่มีญาติพี่น้อง (ที่เป็นเจ้าใหญ่ นายโต) มีสิทธิที่จะเป็นผู้ผิดตลอดเวลา (ขุนทะนอง ชม ไซฝน, 2534: 67)

ดังนั้นประชาชนคนธรรมดาสามัญไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพจริงอย่างที่กฎหมายประกาศไว้ เมื่อประชาชนทำผิดก็ได้รับโทษแต่เจ้าหน้าที่ชั้นสูงทำความผิดกลับไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมาย ดังเช่นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ในเรื่องนำเรื่องร้องทุกข์ของประชาชนคนธรรมดาตีพิมพ์ เขาจึงกลายเป็น “นักโทษประชาธิปไตย” ขุนทะนองแสดงถึงความขมขื่นของประชาชนธรรมดาซึ่งไม่ได้รับความเป็นธรรมในสังคมและเป็นปัญหาที่หมดทางแก้ไข ไร้ทางออก

ส่วนในเรื่อง “รวงทอง ลมหนาวและหญิงสาววัยกำดัด” ขุนทะนอง วิจารย์ รัฐบาลในด้านการออกกฎหมายว่ากฎหมายไม่ได้ให้ความเป็นธรรมต่อประชาชน ดังตัวละครเอกในเรื่องมีความขัดแย้งกับกฎหมาย “นาดี” จากบ้านเกิดไปหลายปีตั้งแต่ไปเป็นทหารปลดปล่อยจนกระทั่งสังคมเข้าสู่ยุคจินตนาการใหม่ เมื่อสังคมเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์นาดีจึงสืบหาพี่ชายคนโตซึ่งหายตัวไปปรากฏว่าพี่ชายเสียชีวิตในสงครามและพี่ชายคนรองถูกจับกุมเข้าคุก ข้อหาฝ่าฝืนมาตรา 51 ขบถต่อระบอบการปกครอง ส่วนพี่ชายคนรองเข้าร่วมประท้วงรัฐบาลเพื่อต้องการประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงแบบประเทศสังคมนิยมยุโรปตะวันออกทั้งหมดเพราะพี่ชายคนรองทำการประท้วงเรียกร้องความเป็นธรรมจึงมีความผิดและไม่มีโอกาสได้ขึ้นศาลไม่มีคำพิพากษาใดๆให้ความเป็นธรรมทั้งสิ้น เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงถึงความไม่เป็นธรรมของกฎหมายส่วน “นาดี” ถูกไล่ออกจากงาน สาเหตุเพราะเขาฝ่าฝืนระเบียบราชการคือ เขาใช้สิทธิทวงหากระดูกและสิทธิของพี่ชายคนโต รวมทั้งพยายามต่อสู้เพื่อให้พี่ชายคนรองออกจากคุก สุดท้ายผลที่ได้รับจากเบื้องบนคือตกงานไม่มีค่าป่วยการใดๆทั้งสิ้น ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยไม่ได้รับความเป็นธรรม พร้อมกับถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องความเป็นธรรมใดๆทั้งสิ้น สภาพดังกล่าวขัดแย้งกับนโยบายที่รัฐบาลได้ประกาศไว้

นอกจากนี้ *บุณฑะนอง* ยังใช้เรื่องสั้นเรื่อง “ของแกล้ม” เป็นความขัดแย้งระหว่างคนกับกฎหมาย นักเขียนวิจารณ์กฎหมายที่ประกาศใช้ว่าไม่เข้มงวดและไม่ให้ความคุ้มครองกับประชาชนทั่วไป *บุณฑะนอง* ให้ภาพเปรียบเทียบระหว่างเรื่องราวเดียวกันแต่ไม่ได้เกิดขึ้นในประเทศเดียวกันคือกรณีขโมยสุนัขในลาว สุนัขของ “ผม” ผู้เล่าเรื่องไม่ได้ค่าเสียหายเจ้าของไม่มีสิทธิฟ้องศาลแต่ในกรณีที่เกิดในสหรัฐอเมริกาผู้ขโมยและฆ่าสุนัขจะถูกจับส่งฟ้องศาลและปรับ 500 ดอลลาร์ ถ้า “ไอ้ก่าน” สุนัขของผู้เล่าเรื่องอยู่ในสหรัฐ คงจะได้ค่าเสียหายอย่างแน่นอน

เรื่อง “ลำชะเอิ้น” (ລຳຊະອິນ) ของ *วิเศษ แสงวงศศึกษา* เป็นอีกเรื่องหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้ปกครองและความไร้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นของประชาชน เรื่องนี้ *วิเศษ* เสนอแนวคิดโดยผ่านตัวละครสมมติหรือตัวละครที่เป็นบุคคลาธิษฐานคือ ลำชะสายใหญ่หรือแม่น้ำสายใหญ่ซึ่งแต่งตั้งตนเองเป็นผู้ปกครองลำน้ำเล็กๆอีกหลายสิบสายโดยไม่ขอคำปรึกษาและความเห็นจากลำน้ำเล็กๆเหล่านั้นมีผลให้ลำน้ำเล็กๆเกิดความไม่พอใจในการใช้อำนาจของลำน้ำสายใหญ่ ลำน้ำน้อยจึงรวมตัวกันประท้วงพากันไหลออกจากลำชะสายใหญ่ทำให้แม่น้ำสายใหญ่เหือดแห้งกลายเป็นดินหมดในที่สุดก็หมดอำนาจลง *วิเศษ* เห็นว่าลำน้ำเล็ก ห้วย หนอง คลอง บึงเปรียบเสมือนประชาชนผู้ถูกกลุ่มบุคคลชั้นผู้ปกครองคุกคามสิทธิในการแสดงออกด้านความคิดเห็น

เรื่อง “วังเขียว” (ວັງຂຽວ) ของ *สมสุข สุขสวัสดิ์* เขาวิจารณ์รัฐบาลผู้ออกกฎหมายอย่างทำท้าวกฎหมายที่ประกาศใช้นั้นไม่เป็นไปตามที่ประกาศแต่กฎหมายเปิดโอกาสให้คนของรัฐบาลมีช่องทางในการฉ้อราษฎร์บังหลวง เรื่องนี้ *สมสุข* ใช้ตัวละครบุคคลาธิษฐานในการสื่อแนวคิดตลอดทั้งเรื่องตัวละครสมมติที่ใช้คือ ปลาพันธุ์ต่างๆเช่น ปลาน้ำจืด ปลาบึก ปลาชเวงและอื่นๆ ปลาบึกเป็นประธานบ้านวังเขียวแห่งเมืองบาดาลเปรียบเสมือนผู้บริหารประเทศเมื่อบ้านเมืองเดือดร้อนปลาทั้งหลายจึงมาประชุมกันที่บ้านท่านประธานปลาบึกเพื่อร้องทุกข์เพราะเป็นสิทธิของประชาชนในยุคจินตนาการใหม่สามารถเรียกร้องความยุติธรรมจากรัฐบาลได้ ปลาเหล่านี้เรียกร้องที่คืนทำกิน ลดจำนวนสถานเริงรมย์รวมทั้งร้องทุกข์ต่อผู้มีอิทธิพลทางการเมืองว่าเอาเปรียบผู้น้อยคือประชาชน อาทิ ผู้มีอิทธิพลนารถยนต์หลวงไปใช้ส่วนตัวเช่นเที่ยวตามสถานบริการ คืมสุราหาความสุขส่วนตัวและมักจะใช้สิทธิพิเศษเสมอโดยอ้างว่าไปปฏิบัติงานเพื่อใกล้ชิดกับประชาชน *สมสุข* วิจารณ์รัฐบาลผ่านคำร้องทุกข์ของ “ปลาหลด” ว่า “ท่านปลาคุณ” โดยใช้ภาพเปรียบเทียบซึ่งแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่กับข้าราชการชั้นผู้น้อยว่า

“...ໂອຍ! ກະເອົາໄປເລື່ອງດຽວນັ້ນລະ... ກິນເຫລົ້າ ຫລິ້ນສາວ, ຖ້າພວກເຮົາຂຶ້ນໄປເຮັດຄືເພິ່ນມີຫວັງແຈບ ອັນນີ້ເພິ່ນມີຂໍ້ອ້າງປ້ອງກັນຕົວເລື້ອຍໆ ຫາມປາຄູນນັ້ນ, ເພິ່ນໄປຫລິ້ນສາວ ເພິ່ນກ່າວຕົນໄປໃກ້ຊິດຕິດແທດມະຫາຊົນ. ຖ້າຄືພວກເຮົາເຈົ້າຂ້ອຍເຮັດຈັ່ງຊັ້ນເພິ່ນກ່າວໃຊ້ລົດໃນທາງຜິດ ຫລືຫລິ້ນສາວກໍຖືກຕີລາຄາອາເປັນໄພສັງຄົມໂລດລະ!” (ສົມສຸກ ສຸກສະຫວັດ, 1991: 5-6)

(ໂອຍ ກໍເອົາໄປເຮັດເຊັ່ນນັ້ນແທລະ ກິນເຫລົ້າ ເຄ່ນສາວ ຖ້າພວກເຮົາຂຶ້ນໄປທ້າວຢ່າງເຂາ ມີຫວັງເຈັບ ອັນນີ້ເຂົາມີຂໍ້ອ້າງປ້ອງກັນຕົວເລື້ອຍໆ ທ່ານປາຄູນໄປເຄ່ນສາວ ເຂົາກໍ່ວ່າຕົນ ໄປໂກດຈັດກັບມະຫາຊົນ ຖ້າຢ່າງພວກເຮົາເຈົ້າຂ້ອຍທ້າວຢ່າງນັ້ນເຂົາກໍ່ວ່າໃຊ້ຮຸນໃນທາງຜິດ ຫລືເຄ່ນສາວກໍ່ຖືກຕີລາຄາເປັນກັບສັງຄົມທັນທີລະ)

ຖ້າເຮົາເຮັດເຊັ່ນນັ້ນແທລະ ກິນເຫລົ້າ ເຄ່ນສາວ ຖ້າພວກເຮົາຂຶ້ນໄປທ້າວຢ່າງເຂາ ມີຫວັງເຈັບ ອັນນີ້ເຂົາມີຂໍ້ອ້າງປ້ອງກັນຕົວເລື້ອຍໆ ທ່ານປາຄູນໄປເຄ່ນສາວ ເຂົາກໍ່ວ່າຕົນ ໄປໂກດຈັດກັບມະຫາຊົນ ຖ້າຢ່າງພວກເຮົາເຈົ້າຂ້ອຍທ້າວຢ່າງນັ້ນເຂົາກໍ່ວ່າໃຊ້ຮຸນໃນທາງຜິດ ຫລືເຄ່ນສາວກໍ່ຖືກຕີລາຄາເປັນກັບສັງຄົມທັນທີລະ

ຖ້າເຮົາເຮັດເຊັ່ນນັ້ນແທລະ ກິນເຫລົ້າ ເຄ່ນສາວ ຖ້າພວກເຮົາຂຶ້ນໄປທ້າວຢ່າງເຂາ ມີຫວັງເຈັບ ອັນນີ້ເຂົາມີຂໍ້ອ້າງປ້ອງກັນຕົວເລື້ອຍໆ ທ່ານປາຄູນໄປເຄ່ນສາວ ເຂົາກໍ່ວ່າຕົນ ໄປໂກດຈັດກັບມະຫາຊົນ ຖ້າຢ່າງພວກເຮົາເຈົ້າຂ້ອຍທ້າວຢ່າງນັ້ນເຂົາກໍ່ວ່າໃຊ້ຮຸນໃນທາງຜິດ ຫລືເຄ່ນສາວກໍ່ຖືກຕີລາຄາເປັນກັບສັງຄົມທັນທີລະ

ຖ້າເຮົາເຮັດເຊັ່ນນັ້ນແທລະ ກິນເຫລົ້າ ເຄ່ນສາວ ຖ້າພວກເຮົາຂຶ້ນໄປທ້າວຢ່າງເຂາ ມີຫວັງເຈັບ ອັນນີ້ເຂົາມີຂໍ້ອ້າງປ້ອງກັນຕົວເລື້ອຍໆ ທ່ານປາຄູນໄປເຄ່ນສາວ ເຂົາກໍ່ວ່າຕົນ ໄປໂກດຈັດກັບມະຫາຊົນ ຖ້າຢ່າງພວກເຮົາເຈົ້າຂ້ອຍທ້າວຢ່າງນັ້ນເຂົາກໍ່ວ່າໃຊ້ຮຸນໃນທາງຜິດ ຫລືເຄ່ນສາວກໍ່ຖືກຕີລາຄາເປັນກັບສັງຄົມທັນທີລະ

ສມສຸກ ມີຄວາມເຫັນເໝືອນ ບຸນທະນອງ ວ່າກຸ່ມຜູ້ປົກຄອງເປັນກຸ່ມສຳຄັນທີ່ມີອຳນາດ ອອກກູໝາຍແລະເປັນກຸ່ມທີ່ກະທຳຕົນຢູ່ເນື້ອກູໝາຍທັງປວງພ້ອມກັບເປັນກຸ່ມທີ່ອອກກູໝາຍ ເພື່ອປະໂຫຍັນຕໍ່ເຄົາລົກກະທຳເມືອງ ອຳນາດເຊັ່ນນັ້ນທີ່ ສມສຸກວິຈານຜ່ານສະພາການໃນເລື່ອງ “ວັງເຈັບ” ຕອນທີ່ມີຄົນທັງຮະເບີດເພື່ອຈັບປາ ປາຄົວໜຶ່ງມີຄວາມເປັນຫວັງເປັນໄປປະຊາກ ເມືອງບາດາລິຈິງຂອເສນອອກກູໝາຍກຳມາຫາກິນຕໍ່ທ່ານປາຄູນກໍ່ວ່າ

“ແບ່ງເຂດໃຫ້ມະນຸດເຂົ້າຫາກິນຢູ່ອ້ງຂຽວໄດ້ພຽງ 3 ວາ ທາງກວ້າງ. ລະດູໃດຄືນອ້ງຂຽວພວມຖືພາຄາໄວນັ້ນ ຫ້າມມະນຸດເຂົ້າໄປຫາກິນເດັດຂາດ. ອຸປະກອນທຳມາຫາກິນ ໃຫ້ ໃຊ້ພາຫະນະພື້ນບ້ານທຳມະດາຄື ແຫ, ມອງ, ເບັດ. ຫ້າມເດັດຂາດກາມຫາກິນດັບສູນເຊື້ອຊາດ ເຜ່າພັນໂດຍຖິ້ມລູກ ລະເບີດທຳລາຍ” (ສົມສຸກ ສຸກສະຫວັດ, 1991: 9)

(“แบ่งเขตให้มนุษย์เข้ามาทำกินที่วังเขิวได้เพียง 3 วา ทางกว้าง ฤดูใดคนวังเขิววางไข่ ห้ามมนุษย์เข้าไปทำกินเด็ดขาด อุปลกรณทำมาหากินให้ใช้พาหนะพื้นบ้านธรรมดาคือแห มอง เบ็ด ห้ามเด็ดขาดการหากินแบบดับสูญเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ โดยทิ้งลูกกระบิดทำลาย”)

เมื่อกฎใหม่ออกมาทุกคนต่างก็เห็นด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาท่านผู้นำจากตัวอย่างข้างต้น *สมสุข* ต้องการแสดงนัยเกี่ยวกับการออกกฎหมาย กล่าวคือเขาต้องการจะบอกว่ากฎหมายที่ออกมาบังคับใช้ ผู้เรียบเรียงกฎหมายจะเปิดช่องว่างไว้เบียดประชาชน ฉะนั้น *สมสุข* ใช้เรื่องนี้วิจารณ์การออกกฎหมายของผู้ปกครองพร้อมทั้งกฎหมายที่ประกาศใช้นั้นไม่เป็นไปตามที่ประกาศจริงผู้มีอำนาจปกครองมักจะเอาเปรียบประชาชนโดยการทำคนอยู่เหนือกฎหมายและการกระทำความผิดขัดแย้งกับยุคสมัยคือยุคจินตนาการใหม่ซึ่งเป็นยุคที่ประชาชนมีสิทธิ เรียกร้อง มีเสรีภาพ *สมสุข* มองว่านโยบายต่างๆ ที่บัญญัติขึ้นในสังคมเปิดยุคจินตนาการใหม่เป็นเพียงแค่อจินตนาการหรืออุดมการณ์ที่เลื่อนลอยเท่านั้นเหมือนกับความฝันหรือจินตนาการในการเล่นของเด็กๆในเรื่อง “เล่นขายของ” ของ *ขุนทะนง* รวมทั้งการกระทำของผู้ปกครองเป็นเพียงการเล่นละครฉากหนึ่งของรัฐบาลที่หลอกลวงประชาชน

ส่วนเรื่อง “จะร้องเพลงสู่ไฟฟัง” (จะธอญเวจสุไผ่ฟัง) เช่นเดียวกับเรื่อง “วังเขิว” *สมสุข* เสนอแนวคิดโดยผ่านตัวละครบุคลิกฐานอีกเช่นกันแต่เรื่องนี้ใช้ตัวละครหลายชนิด เช่นแมลงปอ ต๊กแตน เป็นต้น แมลงเหล่านี้เข้าร่วมประชุมในกองประชุมสากลในเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม ในยุคที่รัฐบาลออกกฎหมายในมาตราที่ 17 ว่า ทุกองค์การจัดตั้งและพลเมืองทุกคนต้องปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม ปกป้องรักษาธรรมชาติ หน้าที่น พื้ดิน ป่าไม้ สัตว์ แหล่งน้ำและอากาศ (พชนต์ ทิมเจริญ, 2538: 71) กฎหมายนี้รัฐบาลออกเพื่อปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อมในประเทศแต่ในทางปฏิบัติหน่วยราชการกลับเป็นผู้ละเมิดกฎหมาย ดังที่ *สมสุข* บรรยายว่า

มะบุดต่างๆดาวได้ป่าเอจาเรียมพอกออะพะเจ้าไปแปบสิบถ้าออออก
(สิมสุก สุกสะทอวัต, 1991: 54)
(มนุษย์ต่างดาวได้ปล้ำเอาเรือนพอกข้าพเจ้าไปเป็นดินค้ำขาออก)

มนุษย์ต่างดาวในที่นี้เป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคนของหน่วยทางราชการ ดังจะเห็นว่าบรรดาผู้มีอิทธิพลทั้งหลายในวงการราชการเป็นตัวการสำคัญในการละเมิดกฎหมาย

การที่ *สมสุข สุขสวัสดิ์* และ *วิเศษ แสงศึกษา* สื่อแนวคิดโดยผ่านตัวละคร ปุคลาธิษฐาน เนื่องจากนักเขียนทั้งสองมีลีลาการเขียนวิจารณ์การเมืองค่อนข้างแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับการออกกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมายเป็นสิ่งที่สวนทางกัน กฎหมายในมาตราที่ 31 ได้กล่าวว่าพลเมืองลาวมีสิทธิเสมอภาพในการพูดจา จิตเขียน ร่วมชุมนุมจัดตั้งสมาคมและเดินขบวนที่ไม่ขัดกับระเบียบกฎหมาย (พยนต์ ติมเจริญ, 2538: 74) อาจเป็นไปได้ว่ากฎหมายข้อนี้อาจจะไม่สามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของนักเขียนได้จริงและนี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักเขียนลาวส่วนหนึ่งที่เขียนเรื่องสั้นวิจารณ์รัฐบาลโดยผ่านตัวละครสมมติ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักเขียนเองและการตัวละครสมมติเป็นเครื่องมือในการสื่อแนวคิดที่วิพากษ์วิจารณ์การเมืองและสังคมมาตั้งแต่เรื่องสั้นลาวในยุคแรกเริ่ม ปัจจุบันนักเขียนใช้กลวิธีดังกล่าวมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องสั้นที่วิจารณ์ระบบการเมือง

ไซสุวัน แพงพง นักเขียนลาวอีกคนหนึ่งมีความเห็นว่า รัฐบาลออกกฎหมายซึ่งขัดแย้งกับทางปฏิบัติ เขามองว่าเป็นการกระทำแบบ “หน้าไหว้หลังหลอก” เช่นเรื่อง “นางแบบ” *ไซสุวัน* เสนอเรื่องราวโดยผ่านการประกวดการแสดงแบบเสื้อชุดที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ เขาใช้แบบเสื้อที่ได้รับรางวัลเป็นสัญลักษณ์ของการทำงานของรัฐบาล เขามองว่าการทำงานของรัฐบาลไม่เป็นระบบ การแสดงออกของรัฐบาลที่ปรากฏต่อประชาชนแสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ ความคิดแต่ในความเป็นจริงไม่เป็นเช่นที่ปรากฏเหมือนเสื้อชุดที่ได้รับรางวัลที่ด้านหน้าเรียบร้อยสวยงามแต่ด้านหลังยับย่น ดังที่ *ไซสุวัน* บรรยายผ่านคำพูดของตัวละครว่า

ชุดกลางวันซึ่งออกแบบตัดเย็บด้วยผ้าไหมลาวสลักับไหมต่างประเทศ
ชั้นเป็นฝีมือของเธอเอง เสื้อด้านหน้าออกแบบละเอียด เรียบง่าย งามตา
ไม่ยับย่น แต่ส่วนด้านหลังเป็นการออกแบบผสมผสานกันระหว่างเก่ากับใหม่
ระหว่างของลาวกับของต่างประเทศ ระหว่างเอเชียกับยุโรป สลับยับย่น
ค่อนข้างอริบายาก

..... “พวกน้องเข้าใจอะไรบ้างไหม แฟชั่นชุดนี้ออกแบบให้สวยเรียบที่ด้านหน้า
ส่วนด้านหลังสลัยับย่นยุ่งเหยิงแต่กลับได้ชนะเลิศเหมาะสมกับยุคสมัย

ถูกใจกรรมการ”..... “ฮึ พี่ว่าเป็นแบบหน้าไว้หลังหลอก”
(ไชสุวัน แพงพง, 2535: 67)

ไชสุวัน สื่อนัยทางการเมืองออกมาโดยผ่านแบบเสื้อที่ด้านหน้าออกแบบสวยเรียบ แต่ด้านหลังซับซ้อนยุ่งเหยิงซึ่ง ไชสุวันมองรัฐบาลว่าเหมือนกับแบบเสื้อที่ได้รับรางวัลตัวนี้เป็นแบบหน้าไว้หลังหลอก

สำหรับในเรื่อง “ควายโดยสาร” ไชสุวัน เล่าเรื่องนักบินที่ได้รับคำสั่งจากหัวหน้าหน่วยราชการให้ขนควายจากแขวงอัตตะปือภาคใต้ของลาวขึ้นเครื่องบินมาเวียงจันทน์ ด้วยความยากลำบาก เพื่อนำมาแสดงผลงานสำหรับเสนอหน่วยงาน เขาวิจารณ์การทำงาน ของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ใช้อำนาจสั่งผู้ใต้บังคับบัญชาโดยไม่พิจารณาถึงความเหมาะสมพร้อมกับเสนอแนวคิดว่าการทำงานแบบ“ผักชีโรยหน้า” เป็นสิ่งที่พบอยู่ในสังคมเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งยศฐาบรรดาศักดิ์และผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ดังนั้น “ควาย” ในที่นี้อาจสื่อถึงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ออกคำสั่งโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม

นักเขียนลาวต่างแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นจริงโดยผ่านกลวิธีที่แตกต่างกัน เช่นนักเขียนไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาแต่พูดผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นปุจฉาธิษฐาน การใช้กลวิธีดังกล่าวมีผลให้เรื่องสั้นได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาลาว การประชดประชันของนักเขียนมีความรุนแรงกว่าในช่วงที่ 2 ส่วนปัญหาในยุคปัจจุบันเป็นปัญหาที่เคยเกิดมาแล้วในสังคมช่วงที่ 2 ทั้งสิ้น

ข. ผลกระทบของประชาชนจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง

การฉ้อราษฎร์บังหลวงในระยะนี้มีอยู่มากมายในวงการราชการ กลุ่มบุคคลที่นักเขียนต่างลงความเห็นว่าเป็นกลุ่มที่นิยมการฉ้อราษฎร์บังหลวงคือกลุ่มข้าราชการในระดับผู้ปกครองหรือข้าราชการชั้นสูงซึ่งมีอิทธิพลในการออกคำสั่งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง แม้แต่สิ่งของที่ต่างประเทศส่งมาบริจาคให้กับประชาชนผู้อยากไว้รัฐบาลก็ยังชักยอกไว้เอง นักเขียนจึงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการทุจริตประชาชน เรื่องสั้นที่เสนอแนวคิดดังกล่าวได้แก่ เรื่อง “แล้งนี้รันทจจริงหนอ” “ร้านเหล้าริมป่าช้า”และ “โซเฟอร์” บุนทะนอง วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลได้อย่างตรงไปตรงมา เรื่อง “แล้งนี้รันทจจริงหนอ” และ

เรื่อง “ร้านเหล้าริมป่าช้า” *บุญทะนง* วิจารณ์ข้าราชการที่ฉ้อราษฎร์บังหลวงเอาเปรียบประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มรัฐบาลเพราะบุคคลกลุ่มดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชน ซึ่งเดือดร้อนอยู่แล้วต้องแบกภาระทำมาหาเลี้ยงชีพหนักขึ้นกว่าเดิม เหตุผลที่ *บุญทะนง* วิจารณ์กลุ่มรัฐบาลเป็นหลักเพราะเขามองว่าผู้ปกครองมีหน้าที่แก้ปัญหาสังคม ปัญหาความอดอยากที่ชาวบ้านกำลังเผชิญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาและชาวบ้านแต่ผู้ปกครองประเทศกลับเพิกเฉยกับปัญหาดังกล่าวตั้งใจแต่กอบโกยผลประโยชน์ให้กับตัวเองเท่านั้นโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชาชน

บุญทะนง มักจะเสนอภาพข้าราชการชั้นผู้น้อยและชาวบ้านทั่วไปได้รับความขมขื่นในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากความยากจนแต่ในขณะเดียวกันกลุ่มรัฐบาล ผู้ปกครองประเทศมีชีวิตที่สบายร่ำรวยจากการฉ้อราษฎร์บังหลวงในเรื่อง “แล้งนี้ร้อนทคจริงหนอ” เป็นชะตากรรมของข้าราชการชั้นผู้น้อย คือ “คำตา” และ “บุญชู” เขาทั้งสองปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งการของเจ้านายในระดับ “ผู้ปกครองแผ่นดิน” และมองเห็นการกระทำอันไม่ชอบธรรมของผู้ปกครองแผ่นดินมาตลอด อาทิ ยักยอกข้าวสารซึ่งองค์กรสากลและประเทศต่าง ๆ นำมาบริจาคให้กับชาวนาผู้มีชีวิตแร้นแค้นเนื่องจากเป็นฤดูกาลที่แล้งชาวนาไม่มีน้ำทำนาจึงไม่มีข้าวบริโภค เมื่อเจ้าหน้าที่ขององค์กรสากล ติดตามการแจกจ่ายข้าวสารให้ชาวนาที่ประสบเคราะห์ร้ายปรากฏว่า ชาวนาได้รับข้าวสารไม่ถึงคนละสิบสามกิโลกรัมตามหมายกำหนด ส่วนที่ได้ไปถือว่าเป็นข้าวซึ่งรัฐบาลให้ยืมต้องใช้คืนเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ เหตุที่เจ้าหน้าที่ขององค์กรสากลรู้เรื่องราวอย่างละเอียดจากชาวนานั้นไม่ใช่เพราะล่ามของรัฐบาลลาวที่ติดตามไปด้วยตั้งใจแปลข้อความผิดแต่พวกเขาารู้จากชาวนาซึ่งเป็นผู้รายงานความจริงทั้งหมดเพราะเจ้าหน้าที่ขององค์กรพูดและฟังภาษาลาวและไทยได้อย่างดีและเจ้าหน้าที่ก็รู้ด้วยว่าล่ามจงใจแปลความในสิ่งที่ชาวนาฟ้องร้องผิด ทั้งนี้เพราะล่ามทำตามคำบัญชาของผู้ปกครอง นอกจากนี้กลุ่มผู้ปกครองยังออกคำสั่งซื้อรถยนต์สำหรับเป็นพาหนะรับแขกต่างประเทศที่จะมาร่วมงานวันสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวครบรอบ 15 ปี จำนวนสั่งซื้อทั้งหมด 150 คัน เป็นรถ MERCEDEZ BENZ 20 คัน TOYOTA รุ่นล่าสุดอีก 130 คัน ทั้งหมดเป็นสีดำ (*บุญทะนง* ชมไชชน, เอกสารอัดสำเนา) เมื่อ “คำตา” และ “บุญชู” ได้รับคำสั่งและรับรู้เรื่องการยักยอกทรัพย์สินทางราชการจึงทำให้คำตาเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจและอยู่ในภาวะที่กดดันหมดหนทางแก้ปัญหาที่เขากำลังเผชิญเขาจึงหาทางออกโดยการลาออกจากงานเป็นการปิดเรื่องที่แสดงถึงชีวิตข้าราชการชั้นผู้น้อยที่แร้นแค้นที่สุด *บุญทะนง* จะมองว่าปัญหาชีวิตของชาวบ้านหรือข้าราชการชั้นผู้น้อยเป็นปัญหาที่ไม่มีทางออกไร้หนทางแก้ไขเพราะเขาคิดว่าผู้ที่แก้ปัญหาสังคม

ให้ชาวบ้านและข้าราชการคือหน้าที่ของรัฐบาลในระดับผู้ปกครองประเทศเท่านั้น เมื่อบุคคลกลุ่มดังกล่าวมีพฤติกรรมที่ไม่ซื่อสัตย์ทุจริตประชาชน แสวงหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตนเพียงฝ่ายเดียว เคารพกรรมจึงตกอยู่ที่ประชาชน ฉะนั้นความรันทอนในช่วงนี้จึงเป็นความรันทอนของชาวนาและข้าราชการชั้นผู้น้อย

เรื่อง “ร้านเหล้าริมป่าช้า” *ขุนทะนง* เสนอภาพหญิงชาวบ้านยี่ดออาชีพขายเหล้าบริเวณป่าช้าคาทอลิกเป็นร้านเหล้ากลางแปง กลุ่มคนที่มานั่งดื่มสุราเป็นชาวบ้านธรรมดามาจากหลากหลายอาชีพ อาทิ คนขับสามล้อ พ่อค้า กรรมกร ซึ่งมีรายได้น้อย คนเหล่านี้ล้วนแต่มีปัญหาในชีวิตทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาค่าครองชีพ พวกเขาจึงดื่มสุราให้มีความสุขกับชีวิตยามเลิกงาน *ขุนทะนง* เสนอเป็นภาพสัญลักษณ์สองอย่างที่ตรงกันข้าม คือด้านหน้าป่าช้าเป็นความสนุกสนานของผู้ดื่มสุรา หลังฉากกั้นด้านหลังเป็นป่าช้าที่คนตายนอนอยู่อย่างสงบ เขามองว่า ชาวบ้านที่มานั่งดื่มสุราไม่ต่างจากคนตายที่ยังหายใจ คือเป็นชาวบ้านที่ไม่รู้จักปัญหาสิทธิและเสรีภาพและไม่พยายามต่อสู้ให้ได้มา มีชีวิตอยู่อย่างไม่มีความหวังไม่คิดหาทางออกให้กับชีวิต รัฐบาลออกกฎหมายแบบใดเขาก็เป็นเพียงผู้รับเท่านั้น ดังนั้นชาวบ้านเหล่านี้เพียงแต่อยู่ไปวันๆชีวิตไร้ความหวังเหมือนศพที่นอนอยู่ในป่าช้า

ขุนทะนง วิจารย์ผู้ปกครองซึ่งทุจริตประชาชนโดยเสนอผ่านปัญหาของหญิงขายเหล้าเป็นความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เหตุผลที่นางมาขายเหล้าเพราะต้องการมีรายได้เพิ่มเติม เนื่องจากปัจจุบันค่าครองชีพสูงรายได้ต่ำ ปลูกข้าวขายเพียงอย่างเดียวไม่พอใช้จ่าย ลูกสาวของหญิงขายเหล้าเคยรับราชการต้องออกจากงานมาช่วยนางขายเหล้าเพราะเงินเดือนน้อย *ขุนทะนง* มองว่าการที่ข้าราชการได้รับเงินเดือนน้อยหรือบางคนไม่ได้รับเงินเดือนเลยเป็นเพราะกลุ่มผู้ปกครองคดโกงจึงส่งผลกระทบต่อข้าราชการชั้นผู้น้อย ดังคำพูดของลูกค้า (ผู้เล่าเรื่อง) พูดกับหญิงขายเหล้าว่า

“ ข้าราชการนั้นแหละเจ้าปัญหา เงินเดือนไม่เท่ารายได้ของเด็กขายกล้วยปิ้งที่ริมถนน บางคนทำงาน 3 เดือนแล้วยังไม่ได้กินเงินเดือนเลย การงานไร้ประสิทธิผล ข้าราชการไม่เคารพระเบียบ คำสั่งของนายก็ไม่มีน้ำยา การโกงกิน แย่งกิน แบบไร้ยางอายุพบเห็นอยู่ทั่วไปในวงราชการนั้นแหละ”
(*ขุนทะนง* ชม ไซฝน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

แม้แต่ที่ดินที่เป็นนาหลวงที่ติดกับป่าช้าเจ้าหน้าที่ยังเสนอให้หญิงขายเหล้า
ย้ายที่ขายโดยอ้างว่าจะขายป่าช้าแต่ในความเป็นจริงพวกข้าราชการต้องการจับจองที่ดินไว้เอง

“สบายยังไง ทางการทวงให้โยกย้ายไปหากินที่อื่นหลายครั้งหลายหนแล้ว
แต่ไม่รู้จะให้เราหนีไปที่ไหนอีก ทางการบอกว่าจะขยับขยายป่าช้าออกไป
แต่ตัวจริงแล้วเห็นเจ้าหน้าที่มาจับจองที่ดินทำสวน ทำนากันเต็มไปหมด แหม !
ยิ่งข้าวยากมากแพงคนก็ยิ่งไร้น้ำใจ ยิ่งเป็นเจ้าอำนาจวาสนาแล้วก็ยังไม่เมตตา
ปราณีคนหน้าไหนทั้งนั้น เป็นห่วงผีที่นอนสงบในสุสานนั่นจ้ะ อีกไม่นานคงได้
เสียด่าฆ่าหลุมฝังศพ” (ขุนทะนง ชม ไชพน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

ขุนทะนง วิจารณ์ข้าราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีอิทธิพลในการควบคุมกฎหมาย
พวกเขาไม่แก้ปัญหาคความยากจนให้กับประชาชนซ้ำยังเบียดเบียนชาวบ้าน ขุนทะนง
เห็นว่าบุคคลในกลุ่มดังกล่าวเป็นอีกพวกหนึ่งที่อยู่ในพวกคนตายที่ยังหายใจซึ่งน่ากลัวกว่าผีที่นอน
อยู่ในหลุมหลังร้านเหล้าและเปรียบเทียบกับบุคคลกลุ่มดังกล่าวเป็นเหมือนกาฝาก

“คนตายที่ยังหายใจนั้นแหละน่ากลัวกว่าผี”.....

“คนพวกนี้อยู่สืบมือสืบวันอย่างไม่แยแสหมดอาลัยตายอยากกับชีวิต
เขาทำทุกอย่างไม่เลือก ดี - เลว ถูก - ผิด เพื่อความอยู่รอดของตนเอง คนพวกนี้
ชอบเกาะห้อยสนิทแนบกับอำนาจ ถูเงินด้ามปืน ขศดาบรรดาศักดิ์ ไม่ต่างอะไร
กับพยาธิตัวดี ซึ่งเลี้ยงชีพด้วยสิ่งบูดเน่า และทำลายส่วนดีงามในร่างกาย
มนุษย์...” (ขุนทะนง ชม ไชพน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

เรื่องสั้นเรื่องนี้ขุนทะนงไม่ได้เสนอทางออกเพื่อขจัดปัญหาความยากจนให้กับ
หญิงขายเหล้า สุดท้ายลูกสาวของนางก็ต้องขายตัวเพื่อช่วยครอบครัวแก้ปัญหา ดังนั้นชีวิตในสังคม
ลาวปัจจุบันเป็นชีวิตที่ไร้ทางออกในสายตาของ ขุนทะนง เป็นการปิดเรื่องแบบสิ้นหวัง

ส่วนเรื่อง “โซเฟอร์” เป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่
ซึ่งมีตำแหน่งเป็นถึงรัฐมนตรีและคนขับรถประจำตำแหน่ง โซเฟอร์ยังยกทรัพย์สินเป็นประจำ
เช่น คุณน้ำมันจากถังออกไปขาย ทำบิลปลอมเบิกค่าซ่อมรถจากถุงเงินกระทรวงต่างๆที่รด
ประจำตำแหน่งของท่านรัฐมนตรียังใหม่เอี่ยม การกระทำของโซเฟอร์ทั้งหมดท่านรัฐมนตรี

รู้เรื่องมาโดยตลอดแต่แสร้งทำไม่รู้เรื่อง นอกจากนี้ท่านรัฐมนตรียังเอาใจโซเฟอร์สารพัดอย่าง เช่น เวลาถึงงานเลี้ยงในโรงแรมใหญ่ ท่านรัฐมนตรีมักจะส่งคนรับใช้จัดอาหารพร้อมเครื่องดื่มชั้นดีให้โซเฟอร์ การกระทำเช่นนี้ก็หมายความว่าท่านรัฐมนตรีเป็นบุคคลสำคัญในการคอร์รัปชันและจำนวนมากกว่่าที่โซเฟอร์ปฏิบัติและโซเฟอร์เป็นผู้รู้เรื่องราวทั้งหมด ทั้งนี้เพราะเขาเป็นโซเฟอร์ให้ท่านรัฐมนตรีมานาน ย่อมรู้ถึงการกระทำของท่านรัฐมนตรีเป็นอย่างดี

ขุนทะนง มองว่าการฉ้อราษฎร์บังหลวงนำความอับอายมาสู่ตนเองและครอบครัว เขาใช้เรื่องนี้แสดงถึงความอับอายของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มสำคัญในการคอโกงเพราะคนกลุ่มนี้เป็นผู้มีอำนาจและชอบทำตัวอยู่นอกกฎหมาย ดังตอนที่โซเฟอร์ขับรถมาส่งท่านรัฐมนตรีที่บ้านและกลับไปยังโรงแรมอีกครั้งเพื่อส่งให้คนรับใช้ของโรงแรมนำเบียร์กระป๋องยี่ห้อต่างประเทศใส่ท้ายรถสองกล่องในนามท่านรัฐมนตรี ขณะที่โซเฟอร์ขับรถกลับบ้านเกิดอุบัติเหตุรถคว่ำโซเฟอร์เสียชีวิตคาที่กระป๋องเบียร์ยี่ห้อต่างประเทศกระเด็นเกลื่อนถนน ในงานศพของโซเฟอร์มีเจ้าชายระดับสูงมาร่วมงานมากมาย ทุกคนต่างวิจารณ์เกี่ยวกับการเสียชีวิตของโซเฟอร์และเบียร์กระป๋องจำนวนมากที่โซเฟอร์สั่งในนามของท่านรัฐมนตรี

คงจะเห็นว่านักเขียนเรื่องสั้นดาวผู้สร้างสีสันด้านการวิจารณ์สังคมและการเมืองอย่างเด่นชัดที่สุดในสมัยนี้มีสองคนได้แก่ ขุนทะนง ชมไชชน และ สมสุข สุกสะหวัด นักเขียนทั้งสองต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะในการเขียน กล่าวคือเรื่องสั้นของ ขุนทะนง ตั้งแต่ พ.ศ. 2531-2540 เป็นต้นมามีเป้าหมายหลักเพื่อวิจารณ์ “กลุ่มผู้ปกครอง” หรือรัฐบาล เป็นสำคัญ เนื่องจากเขามีความเห็นว่าคุณุ่มผู้ปกครองเป็นผู้มีอำนาจปกครองประเทศและต้องทำหน้าที่นำพาประเทศให้พัฒนา พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศทั้งหมดเพื่อประชาชนลาวจะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อกลุ่มผู้ปกครองหรือรัฐบาลไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนที่วางไว้ก็ไม่เหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ต่อไป ฉะนั้น ขุนทะนง จึงเขียนเพื่อมุ่งโจมตีรัฐบาลเป็นสำคัญ เขาเล่าเรื่องเพื่อมุ่งตรงไปที่แนวคิดของเรื่องเป็นหลัก สำหรับ สมสุข สุขสวัสดิ์ มีการเขียนที่มุ่งโจมตีรัฐบาลเช่นเดียวกันแต่เขาไม่พูดอย่างตรงไปตรงมาแต่พูดผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นบุคลาธิษฐาน นักเขียนทั้งสองมีลักษณะของนักวิจารณ์ พวกเขามองเห็นปัญหาสังคมและตีความปัญหานั้นในมุมมองส่วนตัว ดังนั้นผู้อ่านจะพบลักษณะความเป็นปัจเจกบุคคลของนักเขียนในยุคนี้ได้อย่างชัดเจนและมุมมองแบบปัจเจกบุคคลเคยปรากฏมาก่อนในช่วง พ.ศ. 2502-2518 อาจกล่าวได้ว่านี่เป็นการกลับมาอีกครั้งสำหรับมุมมองดังกล่าว เนื่องจาก

สภาพสังคมในยุคนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับยุคสงครามอินโดจีนคือ มีความเป็นเสรีนิยมเหมือนกัน นักเขียนจึงมีอิสระในการวิเคราะห์และตีความปัญหาต่างๆ ได้อย่างเสรี

5.3.2 เงินคือพระเจ้าและวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยม: ค่านิยมของคนรุ่นใหม่

รัฐธรรมนูญฉบับใหม่อนุญาตให้ประชาชนมีสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน และคุ้มครองการลงทุนของประชาชนภายในประเทศและนักลงทุนจากต่างประเทศ รัฐบาลดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกตลาดและเปิดประเทศเพื่อสนับสนุนการลงทุนของต่างประเทศ ในลาวซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจโดยอาศัยกลไกตลาดซึ่งประเทศลาวเรียกว่า “กลไกเศรษฐกิจใหม่” (New Economic Mechanism) (ตีดา สอนศรี, 2541: 435) รัฐบาลส่งเสริมทุกภาคส่วนเศรษฐกิจให้มีการแข่งขันและร่วมมือกันขยายการผลิต ส่งผลให้พื้นฐานเศรษฐกิจแห่งชาติมีการขยายตัวมากขึ้นและยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ทางด้านวัตถุและจิตใจของประชาชน บรรดาเผ่าให้สูงขึ้นเรื่อยๆ (พยนต์ ติมเจริญ, 2538: 71) การเข้ามาของระบบทุนนิยม ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของประชาชนลาวอย่างชัดเจน ประชาชนเริ่มเห็นเงินเป็นพระเจ้าซึ่งสามารถบันดาลทุกอย่างได้ตามต้องการและพยายามเสาะหาให้ได้มากที่สุด พร้อมทั้งส่งผลทางด้านความคิดและจิตใจคือ คนเริ่มเห็นแก่ตัวมากขึ้นและนิยมคบหาสมาคมกับคนรวยเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน นักเขียนลาวส่วนหนึ่งเสนอแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบที่คนลาวได้รับจากเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งส่งผลให้คนลาวเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านค่านิยมและแบบแผนในการดำเนินชีวิต โดยผู้วิจัยแบ่งประเด็นสำคัญเป็น 2 ประเด็นได้แก่

- ก. ความขัดแย้งระหว่างวัตถุกับจิตใจ
- ข. ผลกระทบจากระบบทุนนิยม: ค่านิยมแบบวัฒนธรรมการบริโภค

ก. ความขัดแย้งระหว่างวัตถุกับจิตใจ

ฉันทิ เคือนสะหวัน เป็นนักเขียนที่มีความโดดเด่นในการเขียนเรื่องสั้นลาวที่นำเสนอแนวคิดดังกล่าว เขามองว่าเงินเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ความคิดและจิตใจของคนในสังคมลาวเปลี่ยนแปลงไปและให้คุณค่าทางจิตใจน้อยลง รวมทั้งการเข้ามาของระบบทุนนิยมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนลาวและสร้างค่านิยมใหม่ๆ ให้กับคนลาว เรื่อง “งานราตรีที่แสนแสน” (ງານລາຕີທີ່ແສບແສບ) และเรื่อง “ลิมตัว” (ລິມຕົວ) เรื่องสั้นทั้งสองมีโครงเรื่อง

เหมือนกัน นักเขียนแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างการให้ความสำคัญต่อวัตถุมากกว่าจิตใจ เสนอแนวคิดผ่านความขัดแย้งระหว่างสามีและภรรยาเพื่อนำไปสู่แนวคิดที่ว่าคนลาวในปัจจุบันให้ความสำคัญของวัตถุมากกว่าจิตใจ กล่าวคือคนลาวในยุคทุนนิยมเห็นเงินเป็นพระเจ้าสามารถสละทุกสิ่งทุกอย่างได้เพื่อเงิน แม้แต่การทิ้งครอบครัวซึ่งในอดีตเคยร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันมานานต้องมาแตกร้างเพราะ “อานุภาพของเงิน” ดังนั้น “เงิน” ส่งผลให้เกิดความเสื่อมถอยทางศีลธรรมจะเห็นได้จากภาพชีวิตของครอบครัวในเรื่องสั้นทั้งสองเรื่อง ดังบทสนทนาที่ *จันทิ* บรรยายผ่านตัวละครในเรื่อง “งานราตรีที่แสนแสน” ระหว่างไซพอนนักธุรกิจผู้ร่ำรวยกับนางวงเดือนว่า

“... ออยบ่ได้ต่ออะติมเจ้าต่างๆตากขี้ทลิวไตลอมถ่าออยเวีนต่างๆตาก
บ่แมมบ่เจ้าธักออย และบ่ไซพอนมมา ออยบ่ได้สะทอนอวยอวย
และเวีนถ่า

เจ้าจะย่างกรรกรอทยัยอิ?”

“... ออยบ่ต๋อฏากถนถนถนเจ้ามาบ่เวีนอวยอวย
เพราะเจ้าสามาดบ่จะยิดลุมเวีนอวยเจ้าในมี้บ่ มีบ่บ่าเจ้าบ่จะ
บ่จะยิดถ่ออยอวยกับ...” (*จันทิ* เดือนสะทอวัน, 1995: 9-10)

(“... ซ้อยบ่ได้หลอกหลวง เจ้าต่างหากที่หลงไหลคุณค่าของเงิน เจ้าบ่ได้รักซ้อย
และที่ผ่านมาซ้อยได้ตอบสนองสิ่งของและเงินทอง เจ้ายังอยากเรียกร้อยอะไร
อีก”

“... ซ้อยบ่ต้องการคนอย่างเจ้ามาเป็นเพื่อนชีวิตหรอก เพราะเจ้าสามารถทรยศ
ลูกหัวของเจ้าในวันนี้ วันหน้าเจ้าจะทรยศต่อซ้อยเช่นกัน”)

เรื่อง “ลืมหิ้ว” ก็เป็นเรื่องราวของชายผู้มีอุดมการณ์เคยทำงานให้รัฐบาลตั้งแต่สมัยระบอบปกครองแบบสังคมนิยมจนถึงยุคทุนนิยมเขาจึงกลายเป็นนักธุรกิจผู้ยิ่งใหญ่และร่ำรวยในสังคมจนลืมหิ้ว จนกระทั่งขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ใช้เวลาว่างหมดไปกับการเที่ยวตามสถานบริการ คีฬาสุราและอยู่กับภรรยาน้อย *จันทิ* มองว่า “เงิน” ทำให้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางไม่ดีพร้อมกับส่งผลให้ศีลธรรมเสื่อมถอยเช่นเดียวกับเรื่องงานราตรีที่แสนแสน

เรื่อง “งานราตรีที่แสนแสน” และเรื่อง “ลืมหิ้ว” มีการลงจบคล้ายกับเรื่องสั้นในช่วงที่ 2 ยุคสังคมนิยม ตัวละครกลับใจเป็นคนดีและทำตัวใหม่ให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและสังคม

เรื่อง “ชะตาชีวิต” (อุตะตัจฉิต) อันที่เสนอกภาพสาวลาวกับค่านิยมในการเลือกคู่ครองโดยคัดสรรจากความร่ำรวยในที่สุดหญิงสาวก็ถูกชายไทยนักธุรกิจหนุ่มไทยซึ่งเป็นนายหน้าติดต่อหญิงสาวส่งตามสถานบริการหลอกให้เข้าทำงานเป็นผู้หญิงขายบริการในกรุงเทพฯ ความมีค่านิยมในชีวิตเกิดขึ้นเพียงเพราะนางต้องการมีชีวิตที่สุขสบาย มีเงินใช้มาก มีบ้านหลังใหญ่ ดังที่ อันที่ บรรยายว่า

นางต้องการทุกอย่างทุกอย่างที่สังคมมีในปัจจุบัน
 นางรู้สึกเบื่อหน่ายต้งานดำริ่งชีวิตแบบทาสเจ้ากินค่า,
 ชีวิตที่ขี้และเร็ดอกรอกแรวางามที่แสนทรมานทรมอง
 นางบ่อยากไท้ใบ้ทนางอองนางตองแถด ปฎกณีน
 เหมื่อนอะถิดที่ฝามมาแล้ว. นางตองนางเรื่อเนอวิบลาทลัวางาม
 เรื่อเนอลัวบับตองมีเลื่อเนอเนอเนอเนอเนอเนอเนอเนอเนอ,
 งามลิวเบาะเนอเนอเนอเนอ, ไทละตัดสีเนอเนอ, วิดีโอเนอเนอ,
 เลื่อเนออะทยายสฎงเนอเนอ, แอเนอเนอเนอเนอ. (จับที เลื่อเนอสะทอับ,
 1995: 27)

(นางต้องการทุกสิ่งทุกอย่างที่สังคมมีในปัจจุบัน นางรู้สึกเบื่อหน่ายต่อการดำรงชีวิตแบบทาสเจ้ากินค่า ขี้รดถึบและทำงานออกแรงงานที่แสนหนักหน่วง นางไม่อยากจะให้ใบหน้าของตนต้องแฉด เปียกฝนเหมือนอดีตที่ผ่านมาแล้ว นางต้องการคฤหาสน์หลังงาม เรือนหลังนั้นมีเครื่องเฟอร์นิเจอร์ประกอบอย่างครบชุด โซฟาเบาะนุ่มเอย โทรทัศน์สีเอย วีดีโอเอย เครื่องขยายเสียง แอร์และอื่นๆ)

สิ่งที่บรรยายไว้ข้างต้นบ่งบอกถึงค่านิยมของคนลาวสมัยใหม่ในการเลือกคู่ครองโดยคัดสรรจากฐานะ ในเรื่องสั้นเรื่องนี้หญิงลาวไม่มีความรักให้กับหนุ่มไทยแต่นางคัดสรรใจเลือกเขาเพียงเพราะความรวยเท่านั้น การที่นางให้ความสำคัญกับวัตถุ นางจึงถูกหนุ่มไทยซึ่งปลอมตัวเป็นนักธุรกิจหลอกไปขายบริการและคิดคุกในต่างแดนเนื่องจากเข้าเมืองผิดกฎหมายนี้คือโทษที่นางได้รับจากอำนาจเงิน

เรื่อง “เงินกับความรัก” (เงินกับความรัก) และเรื่อง “เด็กที่ผู้รักดี” (เด็กที่ผู้รักดี) อันที่ เคื่อนสะหวัน เสนอกภาพความแตกร้างของความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวอันเนื่องมาจากอิทธิพลของเงิน เรื่องสั้นทั้งสองแสดงให้เห็นค่านิยมของผู้หญิงที่ลุ่มหลง

คุณค่าของเงิน ผู้หญิงสามารถสละความรักแท้อันมีค่าแล้วหันไปเลือกคนมีเงินและคนที่มีเงินมาก ในสมัยนี้ก็คือ “นักธุรกิจ” ดังนั้นหญิงสาวสมัยใหม่มักจะเลือกคู่ครองเป็นนักธุรกิจหวังเพียง ความร่ำรวยและมีชีวิตที่ไม่ลำบาก นั่นคือทางเลือกของคนรุ่นใหม่ในสังคมลาว อันที่ มีความเห็นว่าเมื่อ“เงิน”มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคมลาว เงินจึงมีความสำคัญต่อทุกชีวิตเพียงเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น ดังที่ อันที บรรยายผ่านคำพูด ของตัวละครในเรื่อง “เพื่อธุรกิจ” (เผื่อถูกละเมิด) ว่า

“ทุกสิ่งทุกอย่างของเฮົາແມ່ນເພື່ອ “ถูລະກິດ” ແລະເພື່ອຄວາມຢູ່ລອດ ບໍ່ມີຫຍັງແປກປະຫລາດດອກ, ໃຫ້ດີແທ້ ໂຕອວນຖາມສະຫາຍ “ເງິນ” ຈະດີກວ່າ ເພາະມີແຕ່ “ເງິນ” ເຫານັ້ນທີ່ສາມາດຮູ້ໄດ້ທຸກສິ່ງທຸກຢ່າງ ຂອງມະນຸດ” (ຈັນທິ ເດືອນສະຫວັນ, 1995: 92)

(“ทุกสิ่งทุกอย่างเขาทำเพื่อ “ธุรกิจ” และเพื่อความอยู่รอดไม่มีอะไรแปลก ประหลาดหรือ ให้ดีจริงตัวควรจะถามสหายเงินจะดีกว่า เพราะมีแค่ “เงิน” เท่านั้นที่สามารถรู้ได้ทุกสิ่งทุกอย่างของมนุษย์”)

ดังนั้นจะเห็นว่าประชาชนลาวต่างนิยมหันมาประกอบธุรกิจหรือทำงานในองค์กร เอกชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากได้รับค่าตอบแทนเป็นจำนวนมากเรื่องสั้นส่วนมากจึงมีตัวละคร ใหม่เกิดขึ้นคือ “นักธุรกิจ”

นอกจากนี้เรื่องสั้นบางเรื่องสะท้อนให้เห็นว่าผู้มีอาชีพเป็นนักเขียนลาวในปัจจุบัน นี้ก็หันมาประกอบธุรกิจส่วนตัวเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากเรื่องสั้นของ วิเศษ แสวงศึกษา เรื่อง “มันแทงใจรักเชียง” (ມັນແຕງໃຈບັກຊື່ງ) เป็นความขัดแย้งภายในใจ ของนักเขียนคนหนึ่งระหว่างการตัดสินใจเป็นนักธุรกิจหรือจะเป็นนักเขียนอย่างที่เคยเป็น เป็นชีวิตของนักเขียนที่ทิ้งอาชีพนักเขียนมาเป็นนักธุรกิจ เพราะการเป็นนักเขียนในหน่วยงาน ของรัฐนั้นได้รับเงินเดือนน้อย วิเศษ มองว่าอาชีพนักเขียนไม่สามารถแข่งขันกับโลกธุรกิจได้ ดังนั้นการทำงานต้องเลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างได้ไ้แห่งกับพุงคั้ง กล่าวคือถ้าทำธุรกิจต้อง ทิ้งงานเขียนเพราะธุรกิจเป็นอีก โลกหนึ่งที่เดินสวนทางกับ โลกของนักเขียนและการทำงาน สองอย่างในขณะเดียวกันคือเขียนหนังสือและทำธุรกิจส่วนตัวทำให้งานขาดคุณภาพ ในที่สุดตัวละครเอกเลือกที่จะทิ้งอาชีพธุรกิจซึ่งหมายถึงการทิ้ง “เงิน” แล้วกลับมาเป็นนักเขียน เช่นเดิม

นักเขียนลาวต่างมีมุมมองเกี่ยวกับสังคมที่กำลังให้ความสำคัญกับเงินเหมือนกัน นั่นคือ “เงิน” ทำให้คนเปลี่ยน นักเขียนไม่แสดงมุมมองที่ต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง เพียงแต่พยายามบอกให้รู้ว่าในขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงคนในสังคมก็เปลี่ยนเช่นกัน ทั้งด้านความคิดและจิตใจ

แนวคิดเกี่ยวกับ “อนุภาพของเงิน” ทำให้คนลาวเปลี่ยนไป ไม่ได้เป็นแนวคิดใหม่ แนวคิดดังกล่าวเคยปรากฏแล้วในเรื่องสั้นระหว่างปี พ.ศ. 2508-2518 หรือในช่วงที่ 2 แต่นักเขียนในช่วงดังกล่าวให้ความสำคัญกับแบบแผนการใช้ชีวิตของข้าราชการที่ลุ่มหลงเงินตรา ผู้วิจัยถือว่าแนวคิดดังกล่าวไม่เป็นพัฒนาการด้านแนวคิดในเรื่องสั้นระยะนี้แต่สิ่งที่เป็นพัฒนาการในช่วงนี้คือ ตัวละคร *จันทิ* *เดือนสะหวัน* สร้างตัวละครที่เป็น “นักธุรกิจ” ซึ่งเป็นตัวละครที่สอดคล้องกับยุคสมัยและยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในแวดวงเรื่องสั้นลาว นับว่า *จันทิ* *เดือนสะหวัน* เป็นนักเขียนลาวที่สร้างพัฒนาการด้านตัวละครในเรื่องสั้นลาวให้ก้าวหน้าอีกระดับหนึ่ง

ข. ผลกระทบจากระบบทุนนิยม: ค่านิยมแบบวัฒนธรรมการบริโภค

ในช่วงที่ผ่านมากล่าวไว้ว่านักธุรกิจเป็นอาชีพใหม่ในสังคมลาวและตัวละครที่เป็นนักธุรกิจก็เกิดขึ้นมาก การเข้ามาของนักธุรกิจพร้อมกับการเข้ามาของระบบทุนนิยมทำให้วิถีชีวิตของคนลาวเปลี่ยนแปลงไป ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและวิถีชีวิตของคนลาวอยู่ในสายตาของนักเขียนเสมอ นักเขียนต่างมองว่าการเข้ามาของระบบทุนนิยมนอกจากจะส่งผลกระทบต่อให้คนลาวหันมานิยมวัตถุมากขึ้นแล้วยังทำลายสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

เรื่องสั้น “นกบินข้ามปลายตาล” (มีกบิບຂ້າມປາຍຕາມ) ของ *อุทิน บุนยาว* เรื่องนี้ใช้ “นก” เป็นสัญลักษณ์ในการเล่าเรื่อง โดยมองผ่านความคิดคำนึงของผู้หญิงคนหนึ่ง ที่มักจะเฝ้าดูฝูงนกบินกลับรังทุกๆเย็น พร้อมกับให้ภาพการเข้ามาของนักธุรกิจค้าไม้ คนกลุ่มนี้ นำสิ่งแปลกใหม่เข้ามาสู่หมู่บ้านเล็กๆแห่งหนึ่งที่อยู่ห่างจากตัวเมืองและเศษสิ่งดังกล่าวก็กลายเป็นขยะตามพื้นดิน เช่น ขอบงูหรี่ กระจังเบียร์ กระจังน้ำอัดลม ดังที่ *อุทิน* บรรยายไว้ ตอนที่นางอุ้นกำลังนั่งมองฝูงนกอยู่หน้าบ้านว่า

ຢູ່ເດີນຫນ້າຂ້າມໄກ້ກັບຕີນຂັບໃດ ມີກອງດິນຊາຍນ້ອຍໆພ້ອມກັບປ່ອງ
ເບຍແລະປ່ອງແປ້ຍຊີສອງ-ສາມປ່ອງ. ປ່ອງເປົ່າເຫລົ່ານີ້ມີສີສົດໃສ

ເປັນທີ່ສະດຸດຕາແລະເປັນຂອງແປກໃໝ່ສໍາລັບຊົນນະບົດແຫ່ງນີ້, ທ້າວມິດ ລູກຊາຍຂອງນາງເກັບມາຫລິ້ນ ເພາະມັນງາມດີ, ແຕ່ທັງແມ່ທັງລູກຍັງບໍ່ເຄີຍຊົມລົດຊາດວ່າເປັນແນວໃດ. ສິ່ງເສດ ເຫລືອດັ່ງກ່າວປະກົດໃຫ້ເຫັນເມື່ອທ້າຍປີທີ່ຜ່ານມາ, ມັນຢາຍຢູ່ຕາມຫົນທາງເຂົ້າບ້ານພ້ອມທັງຊອງເປົ່າຢາເປັນເຊັ່ນ ແລະຢາສາມຫາ ແລະມາພ້ອມກັບລົດບັນທຸກໄມ້ແລະລົດກະບະຄັນໃໝ່ໆ ຊຶ່ງຄົນທີ່ນັ້ນຢູ່ລົດດັ່ງກ່າວນີ້ທ້າອິດຊາວບ້ານມັກກັບເອີ້ນວ່າ ພໍ່ຄ້າໄມ້, ແຕ່ຕໍ່ມາ ຜູ້ຖືກເອີ້ນບໍ່ມັກຄໍານີ້ ຈິ່ງບອກໃຫ້ຊາວບ້ານເອີ້ນວ່າ ນັກທຸລະກິດ (ອຸທິນ ບຸນຍາວົງ, 1991: 10-11)

(ທີ່ຄານບ້ານໄກລ້ກັບຈັນບັນໄດ ມີກອງທຶນທຸກຍາຍເລັກພ້ອມກັບກະປ້ອງເບີຍຣ໌ ແລະເປັນຈີ່ 2-3 ກະປ້ອງ ກະປ້ອງເປລ່ານີ້ມີສີສັນສດໄສເປັນທີ່ສະດຸດຕາແລະເປັນຂອງ ແປດໃໝ່ສໍາລັບໜບທແຫ່ງນີ້ ທ້າວນິດລູກຊາຍຂອງນາງເກັບມາເລ່ນ ເພາະມັນສວຍດີ ແຕ່ທັງນາງແລະລູກຍັງບໍ່ເຄີຍຈິ່ງມາສາດວ່າມັນເປັນຢ່າງໃດ ສິ່ງເສຍເຫລືອດັ່ງກ່າວ ປາກົດໃຫ້ເຫັນເມື່ອທ້າຍປີທີ່ຜ່ານມາ ມັນກະຈາຍຢູ່ຕາມເນື້ອງເຂົ້າບ້ານພ້ອມທັງ ຂອງເປລ່າ ຢາເປັນເຈັນແລະຢາສາມຫ້າແລະມາພ້ອມກັບລົດບັນທຸກທຸກແລະລົດກະບະ ຄັນໃໝ່ໆຊຶ່ງຄົນທີ່ນັ້ນບໍ່ມາສາດວ່ານີ້ທີ່ແກ່ກວນບ້ານເອີ້ນວ່າພໍ່ຄ້າໄມ້ ແຕ່ຕໍ່ມາຜູ້ຖືກເອີ້ນບໍ່ມັກຄໍານີ້ຈິ່ງບອກໃຫ້ຊາວບ້ານເອີ້ນວ່ານັກທຸລະກິດ)

ອຸທິນ ໃຫ້ພາບການເຂົ້າມາຂອງນັກທຸລະກິດຢ່າງຈັດເຈນ ພຣະເດີຍກັນຄົນຄຸ່ມນີ້ກໍ່ນໍາຄວາມ ແປດໃໝ່ເຂົ້າມາແນະນໍາໃຫ້ຊາວບ້ານຮູ້ຈັກທາງອ້ອມໄດ້ແກ່ ເຄື່ອງຄື່ມກະປ້ອງ ບຸກຮີ່ຍີ່ຫໍ້ຕ່າງປະເທດ ຂອງແປດດັ່ງກ່າວເປັນສິ່ງທີ່ຈັດແຍ້ງກັບວິທີວິດຂອງຊາວບ້ານໃນໜບທ ອຸທິນ ມອງວ່າບຸກຄົນຄຸ່ມນີ້ ເປັນພວກທີ່ທໍາລາຍສິ່ງແວດລ້ອມດ້ວຍໃນພຣະເດີຍກັນ ດັ່ງຕອນທີ່ນາງອຸ່ນຕົວລະຄຣໃນເລື່ອງນັ້ນມອງ ຝູງນົກບິນຄັບຮັງທຸກເຢັນແລະເຢັນວັນນຶ່ງນາງບໍ່ເຫັນນົກບິນຄັບຮັງ ການຫາຍໄປຂອງນົກເປັນສັດຜູ້ລັກຊະນະ ບໍ່ບອກວ່າ ຫຼືຮຽນຄຳຄັ້ງຄູກໍ່ທໍາລາຍໂດຍນໍ້າມື້ຂອງຄຸ່ມນັກທຸລະກິດຄ້າໄມ້ຊຶ່ງຄົນຄຸ່ມນັ້ນອອກຈາກ ນໍາເຄື່ອງຄື່ມກະປ້ອງ ຢາສູບເຂົ້າມາບຣິໂກດແລ້ວທັງເປັນພຣະເດີຍກັນໄປທັງໜບທ ພວກເຂົາຍັງມີປັນຍາ ທິດຕົວມາດ້ວຍ ເມື່ອຈໍານວນພຣະເດີຍກັນນັ້ນກໍ່ຍັງຄົນນ້ອຍລຽນທຸກທີ່ ດັ່ງທີ່ ອຸທິນ ບຣຽຍາວ່າ

ນາງຍັງພໍ່ຫລຽວເຫັນປ່ອງເບຍ ປ່ອງແປ້ຍຊີ ທີ່ວາງຖິ້ມຢູ່ຫນ້າເຮືອນ ມັນຈະມີເພີ່ມຂຶ້ນ ອີກຫລາຍປ່ອງທັງໆທີ່ນາງບໍ່ສາມາດຊື້ມາດິນໄດ້. ພ້ອມດຽວກັນຈໍານວນນັກທຸລະກິດໄປເທື່ອລະໂຕສອງໂຕຈາກທ້ອງຟ້າ ເຫນືອທັງນາແຫ່ງນີ້ (ອຸທິນ ບຸນຍາວົງ, 1991: 12)

(นางยังเหลือวเห็นกระป๋องเบียร์ กระป๋องแป๊ปซี่ที่วางทิ้งอยู่หน้าเรือน มันจะมีเพิ่มขึ้นอีกหลายกระป๋อง หิ้งๆที่นางไม่สามารถซื้อมาได้ พร้อมกับจำนวนนกก็ลดลงทีละตัวสองตัวจากห้องฟ้าเหนือทุ่งนาแห่งนี้)

กระป๋องเบียร์และขวดน้ำอัดลมเป็นตัวแทนที่ชัดเจนที่สุดของวัฒนธรรมบริโภคนิยม มีนักธุรกิจเป็นตัวละครสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมการบริโภคเข้ามา ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ทำลายธรรมชาติและกอบโกยทรัพยากรไปจากท้องถิ่น

5.3.3 ดาวในยุคโลกาภิวัตน์: ความแตกต่างระหว่างสังคมเมืองหลวงและสังคมชนบท

ค่านิยมในการเข้ามาทำงานทำในเมืองหลวงกำลังแพร่หลายในสังคมชนบท ในขณะที่สังคมกำลังมีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจส่งผลให้ประชาชนในชนบทจำนวนหนึ่งเข้ามาทำงานในเมืองหลวงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยหนุ่มสาวเนื่องจากพวกเขามีความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีขึ้น มีงานที่มีเกียรติ รวมทั้งมีรายได้มากพอที่จะยกระดับฐานะให้ร่ำรวยขึ้น นักเขียนต่างมองว่าการเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงเป็นความคิดที่ผิด เนื่องจากในเมืองหลวงเต็มไปด้วยอันตรายรอบด้านและงานที่ทำก็ไม่ใช่งานที่สบายและมีเกียรติรวมทั้งยังเกิดภาวะการแข่งขันทำระหว่างคนในเมืองหลวงและคนชนบทที่อพยพเข้ามา

เกี้ยว กิ่งสะดา เขียนเรื่อง “วันที่อีแดนกลับมา” เขามีความเห็นว่ามีเมื่อสังคมเปลี่ยนไปตามยุคสมัยจึงส่งผลให้อุดมการณ์และค่านิยมแบบเดิมตายไปพร้อมกับยุคสมัยเก่าเช่นกัน ในยุคที่เศรษฐกิจเปิดกว้างคนรุ่นหนุ่มสาวจึงทิ้งบ้านเข้ามาเสี่ยงโชคในเมืองเพราะพวกเขาหวังว่าจะมีงานดีๆทำ มีรายได้มากชีวิตก็จะดีขึ้นไม่ลำบากเหมือนอย่างที่เคยเป็นอยู่ ดังที่เกี้ยว กิ่งสะดาบรรยายผ่านคำพูดของเซียงพันที่กำลังบอกเล่าเหตุผลที่เขาต้องการไปทำงานในเมืองหลวงให้ผู้เป็นพ่อฟังว่า

“ที่พ่อพูดมามันก็ถูกของพ่อทุกอย่างแหละ เพียงแต่พ่อลืมไปว่ายุคสมัยมันเปลี่ยนแปลงไปแล้วโลกที่พ่อเกิดที่พ่อเคยอาศัยมันก็ตายไปเช่นกัน โลกสมัยนี้เป็นของผม พ่อก็เห็นกะตาคคนรุ่นผมหนีจากบ้าน จากภาระงานหนักหนาสาหัสตลอดชีวิต แต่การเป็นอยู่ก็ไม่มีสิ่งใดค้ำประกันอยู่ดีเหมือนอย่างพ่อ นั่นแหละตรากตรำทำงานหนักมาชั่วชีวิตแล้วดูซิ วันนี้พ่อไม่มีอะไร นอกจากกระท่อมโย้เข้หลังหนึ่ง

ไรรุ่นหนึ่งก็ให้ผลผลิตที่ไม่พอจะกินคุ้มปี หากพ่อเห็นด้วยกับความคิดผม ป่านนี้ครอบครัวเราคงไม่ต้องทนระง่ำลำบากอีกต่อไป พ่อก็เห็นนี่หลายคนเขา ขายที่ดินที่นาแล้วไปสร้างชีวิตใหม่ จะทำการค้าหรือจะซื้อรถโดยสารอะไรก็ได้ มันก็ดีกว่าที่เราจะอยู่อย่างนี้ ผมอยากให้พ่อคิดใคร่ครวญอีกสักครั้งในสิ่งที่ผมพูด มา ผมไม่เรียกร้องให้พ่อต้องขายที่ดินที่มีทั้งหมดหรือขายแค่ที่นาริมน้ำเท่านั้น ด้วยค่าที่นาค่านี้ผมจะเข้าไปในเมืองซื้อรถตุ๊กๆสักคัน ผมจะเช่าบ้านอยู่หากทุกอย่าง เป็นไปตามที่คิด พ่อก็ขายที่ดินทั้งหมดโยกย้ายไปอยู่เวียงจันทน์ด้วยกัน มันก็สิ้นเรื่อง” (บุญทะนอง ชมไชพน, 2538: 114-115)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์เดิมในยุคสังคมนิยม กับค่านิยมในปัจจุบัน ชาวลาวในยุคจินตนาการใหม่เริ่มขายที่ดินทำกินให้นายทุนแล้วเข้ามา เสี่ยงโชคโดยการหางานทำในเมืองหลวงเพื่อหางานทำไว้ไถนาเพราะคนรุ่นใหม่มีความคิด ที่คิดแย้งว่างานดังกล่าวเป็นงานหนักและไม่คุ้มกับรายได้และไม่สร้างความมั่นคงถาวรให้กับ ครอบครัว พวกเขาจึงหวังว่าการเข้ามาทำงานในเมืองหลวงจะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ของครอบครัวได้

เกี้ยว กิ่งสะดา มองว่าการขายที่ดินให้นายทุนเป็นการทำลายธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนวัยหนุ่มสาว ดังที่เขาบรรยายผ่านคำพูดของพ่อซึ่งพูดกับ เชียงพันพร้อมทั้งยกตัวอย่างฝั่งประเทศไทยซึ่งธรรมชาติและมนุษย์กำลังถูกรุกรานลาย เนื่องจากได้รับผลกระทบจากกระแสทุนนิยมว่า

“ไม่ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้น ข้ายังเห็นโน้นทางฝั่งโน้นทางการเขามาสร้างโรงงาน ปูนซีเมนต์ที่ริมฝั่งน้ำ โนนนายทุนสร้างรีสอร์ท ป่าเขาหายไป ฝั่งน้ำสงบเงียบ ก็หายไป สัตว์สาปปลาก็หายสาบสูญ คนหนุ่มสาวก็หายไปในโรงงาน หรือไม่ก็ หายไปในเมือง ในร้านเหล้าโรงบาร์” (บุญทะนอง ชมไชพน, 2538: 114)

นอกจาก *เกี้ยว* ยังมองว่าพวกนายทุนเป็นผู้ทำลายธรรมชาติแล้วยังทำลายความคิด ของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ซึ่งเคยช่วยครอบครัวทำสวน ทำไร่ พวกเขาต่างทอดทิ้งผืนนาเข้าเมือง หลวงเพื่อทำงานและงานในเมืองก็ไม่ใช่งานที่สบายและได้เงินมากอย่างที่หนุ่มสาวหลายคนใฝ่ฝัน ดังที่เกี้ยวบรรยายถึงตอนที่ “อีเถาน” คนรักของเชียงพันกลับคืนสู่บ้านว่า

คนทำงานดึก ทำงานหนัก กินไม่อิ่ม นอนไม่พอ ไม่มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ ไม่มีเวลา ไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง การเป็นคนแปลกหน้าในตัวเมืองใหญ่ เป็นหญิงตัวคนเดียวที่ไร้ญาติขาดมิตร การเป็นเด็กชานาที่ไร้ความรู้ที่ออกไปแก่งแย่งหางานทำกับคนว่างงานที่มีความรู้ที่เป็นเด็กในเมืองแรงงานต่ำๆในร่างกายกำยำของหญิงชนบทมันจะอยู่รอดได้อย่างไรถ้าไม่...ชายทั้งเรือนร่างแถมเข้าไป (บุญทะนง ชมไชยน, 2538: 117)

เกี้ยว กิ่งสะคา สะท้อนภาพเมืองหลวงออกมาในลักษณะที่ตรงข้ามกับความหวังของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ นั่นคือเมืองไม่ทำให้ชีวิตของคนดีขึ้นแต่เมืองในมุมมองของ *เกี้ยว กิ่งสะคา* เป็นนรกของคนบ้านนอกเป็นสวรรค์สำหรับนายทุน

บุญทะนง เป็นคนหนึ่งที่นำเสนอแนวคิดดังกล่าว เขามองสังคมเมืองหลวงว่าเป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่ ไม่ปลอดภัย และที่สำคัญต้องแย่งกันทำมาหากินเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเอง เรื่อง “มนุษย์เอ๋ย! ข้าผู้น้อยขอหายใจด้วยเถอะ” *บุญทะนง* ใช้เสนอแนวคิดโดยผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นบุคลาธิษฐานเพื่อแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างคนชนบทที่เข้ามาอาศัยในเมืองหลวงกับสภาพอันเลวร้ายในสังคมเมือง “ฉัน” คือผู้เล่าเรื่องเป็นนัยซึ่งหนีความอดอยากจากชนบทมาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงแต่แล้วต้องพบกับภัยอันตรายในเมืองแต่ก็ยังหนีความอดอยากไม่พ้น ขณะเดียวกับบุญทะนงให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องเป็นสิ่งที่ทุกคนควรได้รับ ไม่ว่าจะเป็ความอดอยากในสังคมเมืองหรือสังคมชนบท ดังที่ *บุญทะนง* บรรยายว่า

บุงตัวน้อยๆตัวหนึ่งไค้มา

เล็กหรือใหญ่ ไม่มีอะไรเลิศไปกว่านี้แล้ว ในเวลาโหยหิวเช่นนี้

ฉันจะกินมันให้หมดเพื่อความอยู่รอดเท่านั้นเอง.....

โลกนี้น่าอยู่จริงๆ ถ้าท้องไม่กลวงลูกไม่รออาหาร ฉันจะร้องเพลงเพราะๆกล่อม

โลกที่น่ารักใบนี้.....

(บุญทะนง ชมไชยน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

ปัญหาความอดอยากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองหลวงและในชนบทเป็นปัญหาที่ประชาชนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้พ้นและไม่มีทางแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ดังที่บุญทะนงบรรยายขณะนี้นกซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องกำลังออกหาอาหารว่า

เด็กจัญไรมาจอบจนได้ ถ้าหลบลูกกระสุนเขาไม่ทันมีหวังยิงฟันใส่น้ำมะพร้าว
หนีจากห้องนา หนีรอดบ่วงแร้วมาคิดว่าจะปลอดภัยในบ้านเมืองคนแก่ๆ
พวกลูกๆที่รอคอยที่รั้งนั้นล่ะหรือมันพากันขอคหิวตายไปหมดแล้วก็ไม่รู้?
(บุณทะนอง ชมไชพน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

นอกจากความอดหิว *บุณทะนอง* บรรยายให้เห็นถึงภัยอันตรายในเมืองโดยผ่าน
ความคิดคำนึงของ “นก” ผู้เล่าเรื่องราว

หนีจากต้นจำปา ฉันก็บินสูงขึ้นกว่าเดิมมาจับที่สายไฟฟ้านี้คงพันลูกหินกลมๆ
นั่นแล้วฟังสิ! หัวใจยังเต้นแฉีกๆอยู่ขงก็ถลอกไปเกือบไปแล้วเรา พักอยู่ตรงนี้
แหละ บางทีแมงไม้สักตัวจะบินผ่านมาโชคดีจะตกเป็นของเราได้ตัวใหญ่ก็ยิ่งดี
พวกลูกๆที่รออยู่ในรังจึงจะได้กินกันทั่วถึง
(บุณทะนอง ชมไชพน, 2535: เอกสารอัดสำเนา)

สุดท้าย “ฉัน” ซึ่งเป็นนกผู้เล่าเรื่องถูกยิงตาย ลูกนกต้องเผชิญชะตากรรม
เพียงลำพังต่อไป “นก” ในเรื่องจึงเป็นตัวแทนของคนชนบทที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวง
แต่พบกับความผิดหวังเพราะเมืองหลวงไม่ได้เป็นอย่างที่คาดหวัง คนชนบทกับคนเมืองหลวง
ต่างก็พบกับความอดอยากเหมือนกันและความอดอยากเป็นปัญหาที่ *บุณทะนอง* เห็นว่าไม่มีทาง
แก้ไขได้ ชีวิตคนในเมืองหลวงจึงเป็นชีวิตที่ไร้ทางออกในสายตาของ *บุณทะนอง*

เรื่อง “หลังเที่ยงคืน...ฝนตก” เป็นความขัดแย้งระหว่างคนชนบทกับชีวิต
ในสังคมเมืองหลวง *บุณทะนอง* สะท้อนภาพชีวิตของหญิงคนหนึ่งซึ่งรับจ้างทำงานทุกอย่าง
แม้กระทั่งขายตัวเพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูกสองคน รวมทั้งพ่อแม่ที่ชราภาพและหูหนวกตาบอด
ชีวิตนางต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อชนะความอดอยากในสังคมเมืองหลวง *บุณทะนอง* เขียนเรื่องนี้ขึ้น
เพื่อต้องการจะบอกว่าชีวิตของคนในเมืองหลวงเป็นชีวิตที่จนตรอก

เรื่อง “หัวอกนางแก้ว” (หัวอกนางแก้ว) ของ *สมสุข สุขสวัสดิ์*
เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้ “นกแก้ว” เป็นตัวละครสมมติในการดำเนินเรื่อง “นางแก้วพาเป็นนกแก้ว
ซึ่งบินหนีจากชนบทเข้ามาใช้ชีวิตในเมืองหลวง “นางแก้วพา” ได้อยู่ในบ้านของคนที่ยกมาเลี้ยง
ใส่กรงไว้ดูเล่น ทำให้ชีวิตของ “นกแก้ว” สบายขึ้น มีอาหารดีๆกิน มีเจ้าของให้ความรัก

แต่สิ่งดังกล่าวเป็นเพียงความสุขชั่วคราวเท่านั้น นางแก้วพาดความคิดถึงบ้านอยากกลับบ้านกำเนิด และวันหนึ่งนางจึงมีโอกาสนับหนึ่งออกจากกรง นางบินสู่โลกกว้างใต้ฟ้านครเมืองหลวง เวียงจันทน์อย่างพลัดพลินได้เพียงชั่วขณะนางจึงถูกแมวตบลงมาตาย ดังจะเห็นว่าเมืองหลวง ในมุมมองของ *สมสุข* เหมือนกับ *ขุนทะนง* *ชมไชย* คือทั้งสองต่างก็มองว่าเมืองเป็นสุสาน สำหรับคนบ้านนอก

ผลจากการที่คนชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงมากขึ้นเป็นเหตุให้เอกลักษณ์ เฉพาะของวัฒนธรรมพื้นบ้านเริ่มจางหายไปอาทิ ประเพณีท้องถิ่น การแต่งกาย เป็นต้น เมื่อคนหนุ่มสาวเหล่านี้กลับมาเยี่ยมบ้านเกิด พวกเขาจึงกลายเป็นคนแปลกหน้าสำหรับชนบท มีการแต่งกายที่ทันสมัยซึ่งบ่งบอกลักษณะความเป็นสากลมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย แห่งโลกาภิวัตน์ *ขุนทะนง* มองว่าสังคมเมืองหลวงในลาวกำลังถูกกลืนด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ โลกกำลังเป็นหนึ่งเดียวกัน ความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชาติกำลังเลือนหายไป จากสภาพสังคม ดังกล่าวจึงเป็นแรงบันดาลใจให้เขาเขียนเรื่องสั้นเรื่อง “จากแม่โจงถึงริมฝั่งเจ้าพระยา” *ขุนทะนง* ใช้กลวิธีให้ภาพเปรียบเทียบระหว่างหญิงไทยกับหญิงลาวพร้อมก็นำสัญลักษณ์เข้ามาอธิบายบุคลิก ลักษณะของหญิงสาวทั้งสองชาติ *ขุนทะนง* มองว่าผู้หญิงไทยรับเอากระแสวัฒนธรรมตะวันตก มาเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิตอย่างเด่นชัด จนกระทั่งเอกลักษณ์ของความเป็นไทยเลือนหายไปจากผู้หญิงไทยอย่างสมบูรณ์ “จอย” หญิงไทยในเรื่องนี้มีรสนิยมแบบชาวตะวันตก ชนิดฝังไว้กับสายเลือดปรากฏออกมาให้เห็นชัดเจนที่สุดคือการแต่งกายแบบตะวันตก ใส่กางเกงยีนส์ พร้อมกับรับวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมจากสังคมตะวันตกอย่างเต็มภาคภูมิ ดังในเรื่อง “จอย” ชอบดื่มไวน์ ฟังเพลงฝรั่ง *ขุนทะนง* จึงเปรียบเทียบ “จอย” ตัวแทนผู้หญิงไทย เป็นเสมือน “xonไม่ตาย” เขาแสดงนัยถึงคนที่ไหลไปตามกระแสแห่งโลกาภิวัตน์เป็นหนึ่งเดียวกับตะวันตกซึ่งไม่มีเอกลักษณ์ประจำชาติที่บ่งบอกชัดเจนว่าเป็นคนชาติใด คนไทยรับและ เลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกทั้งหมดอย่างไม่เลือกเฟ้น ฝ่ายสาวลาว *ขุนทะนง* ให้ภาพที่อ่อนโยน นุ่มนวล เรียบง่ายแต่แฝงไว้ด้วยความเข้มแข็ง อดทนและที่สำคัญที่สุดซึ่งไม่มีในตัวผู้หญิงไทย คือ หญิงลาวมีเอกลักษณ์ประจำชาติโดยมองจากการแต่งกาย รวมทั้งวิถีชีวิตที่เรียบง่าย *ขุนทะนง* เปรียบเทียบผู้หญิงลาวเป็นเหมือน “ตลิ่ง” ซึ่งแฝงนัยว่าเป็นแหล่งที่มีความมั่นคงไม่ไหลล่อยไปตาม กระแสน้ำอันเชี่ยวกรากเหมือน “xonไม่ตาย” กล่าวคือไม่ไหลไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ฉะนั้นผู้หญิงลาวจึงเป็นผู้หยุดโลกาภิวัตน์ เป็นผู้ยึดเหนี่ยวประเพณีดั้งเดิมไว้อย่างเหนียวแน่น สำหรับ “ผม” ผู้เล่าเรื่องเป็นหนุ่มลาวที่มีภรรยาเป็นหญิงลาวเขาอยู่ระหว่างความเป็นตะวันตกและ ตะวันออกเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจของชายหนุ่มว่าเขาจะเลือกแบบใดระหว่างความเป็น

โลกาภิวัตน์อย่างหญิงไทยกับความเป็นตะวันออก *บุณฑะนอง* เปรียบเทียบหนุ่มลาวเป็นเสมือน “ใบไม้” ที่ถูกพายุพัดร่วงลงมาในกระแสน้ำอันเชี่ยวกราก *บุณฑะนอง* แสดงความในระดับลึกกว่าผู้ชายลาวอยู่ใกล้ชิดกับชนบประเพณีดั้งเดิมมาเป็นเวลานาน เมื่อกระแสโลกาภิวัตน์พัดผ่านเข้ามาพร้อมกับการเปิดประเทศและการลงทุนของต่างประเทศ ทำให้เกิดความคล้อยตามกระแสนี้ดังกล่าวไปชั่วขณะหนึ่ง อย่างเช่นที่ผู้เล่าเรื่อง แอบนิยมชมชอบในตัวจอยอยู่เพียงลำพัง *บุณฑะนอง* มีความเห็นว่าในโลกที่สวยงามใบนี้ควรมีสิ่งที่หลงเหลือไว้เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศบ้าง เขาไม่ต้องการเห็นโลกใบนี้มีเพียงวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งครองโลกนี้ทั้งใบ

นอกจากนี้ *บุณฑะนอง* ยังมองว่าเหตุที่สังคมเมืองหลวงในลาวกำลังถูกกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำ สืบเนื่องมาจากการทำงานของรัฐบาลเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยส่งเสริมให้สังคมเมืองของลาวเข้าสู่กระแสนี้ดังกล่าวย่างรวดเร็ว ดังที่ *บุณฑะนอง* วิเคราะห์การทำงานของรัฐบาลผ่านกระแสน้ำนี้ของ “ผม” ผู้เล่าเรื่องว่า

....แต่ผมก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่า ทำไมรัฐบาลต้องตัดไม้ทำลายป่าแข่งกับชาวบ้าน ทำไมต้องให้นายทุนต่างชาติสร้างโรงแรม กภัตตาคาร สถานบันเทิง เรียงรมย์ สนามกอล์ฟ ธนาคาร ขยายสโมสรสนุกเกอร์ ทีวีโอเกม ทำไมต้องรับรองการวางอัตราดอกเบี้ยสูงๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวนาเป็นหนี้ธนาคารการเกษตร ทำไมต้องเมินเฉย เมื่อสหกรณ์สินเชื่อโกงเงินประชาชนทำไมๆๆ ทำไมหญิงลาวที่เลอเกียรติจึงไม่ละอายต่อการขายตัวหาเงินจุนเจือครอบครัวที่ทุกข์จนจริงอยู่ดอกเมียผมไม่ได้ขายตัวแต่ต้องขายแรงที่หลงเหลือจากการชูครีคนั้นจนต้องกลายเป็นคนแก่เกินวัยจนไม่มีเวลาเป็นของตัวเอง ผมรู้ว่าเมียผมลักอิจฉายเวลาไปเยี่ยมบ้านผม เมียผมเข้าครัวแต่งอาหารพื้นบ้านให้กินจอยเป็นแขกจึงมีอิสระเสรีพอที่จะดื่มเหล้า สูบบุหรี่ แต่งตัวหวือหวาเหมือนคาราในจอทีวี เมียผมก็คิดละครทีวีที่หลายคนเรียกว่า “น้ำเน่า” หรือ “ปัญญาอ่อน” เหมือนผู้หญิงแม่บ้านลาวทั้งหลายแหละ มันช่วยไม่ได้จริงๆบางคนบอกว่ามันเป็นโลกาภิวัตน์ มันคงผิดที่ผมจะวิเคราะห์เรื่องลาวอันวัด.....

(*บุณฑะนอง* ชมชื่น, 2538: 28)

ขุนทะนง ไม่ต้องการให้วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำคนในชาติลาว มากเกินไปและการที่วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแผ่ขยายในลาวได้รวดเร็วเป็นเพราะรัฐบาล มีส่วนช่วยสนับสนุน

วิเศษ แสงวงศึกษา เป็นนักเขียนอีกคนหนึ่งที่น่าประหลาดใจให้คนในประเทศลาว มีเอกลักษณ์แบบคนลาวทั้งหน้าตาและการแต่งกาย เรื่อง “ดมหอม” (ทมมทอม) วิเศษ แสงวงให้ เห็นถึงความขัดแย้งของคนรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์กับเอกลักษณ์ของความเป็นชาวลาวดั้งเดิม เขาเสนอแนวคิดโดยผ่านเรื่องราวของนักศึกษาลาวกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียนอยู่สหรัฐอเมริกาและ กลับมาบ้านเกิดเพื่อถ่ายภาพส่งเข้าประกวด ภาพที่เขาต้องถ่ายเป็นภาพชานาที่กำลังดำเนิน นักศึกษากลุ่มนี้ใช้นางแบบจากเมืองหลวงมาแต่งเป็นชานาซึ่งกำลังปลูกข้าวในนา ก่อนกลับเข้า เมืองกลุ่มนักศึกษาถ่ายรูป “ป่าดมหอม” เข้าชานาแห่งนั้นไว้เป็นที่ระลึกขณะที่นางกำลังดำเนิน ภาพชานาทั้งสองคือ ชานาแท้จริงอย่างป่าดมหอมและชานานางแบบถูกส่งเข้าประกวด ยังประเทศบราซิล ผลปรากฏว่ารูปป่าดมหอมได้รับรางวัลชนะเลิศ ป่าดมหอมเป็นตัวแทนชานา ซึ่งมีเอกลักษณ์แบบชาวลาวพื้นเมืองที่ยังไม่ถูกกลืนโดยกระแสโลกาภิวัตน์ ดังจะเห็นได้จาก การแต่งกายแบบชานาที่ วิเศษ บรรยายว่า

ป่าทมมทอมในท่าดำงาท่ามะดามีแผนฮิไปถุญทือ
ใสสีบภาปาฮิบเก๊า นุงเสื่อกะโด ส้วงตาบ ปากถาบภอกภยา
ใบตองพินถอันออภมาทอม-ทอม.
(วิเสด สะแตงวงสิทสา, 1995: 48)
(ป่าดมหอมในท่าดำนารธรรมดามีผ้าขาวม้าเคียนหัวใส่ชิ้นกาปาผืนเก่า
นุงเสื่อกะโด ส้วงตาบ ปากคาบบุหรีใบตองพินควันออกมาท่วมพัน)

วิเศษ แสงวงศึกษา มองว่าคนรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์ต่างพอใจการใช้ชีวิต เลียนแบบตะวันตกเช่น การแต่งกาย แต่งหน้าทาปาก ทาเล็บ ดัดผม และที่สำคัญคือ ดูหมิ่นลักษณะประจำชาติของตนเอง

“อันมีแมมเอกะลักอองสาวอุอนาบ้านเรธา สาว
อุอนาแตงยูกสะไทมบ่แมมจำพอกทนาแตล้ญ ฮีสิบแตง
ฮือทนาปามถันแตงนา. ท่ามะอุาดมับภักอองมีภามถัดแตง
.....”

“รูปโฉมมีขี้ขี้เขี้ยวโตแถมโตแกปะเขตฤดูด เลื้อยตาบสั้ว
ทบาศิณียัก เอ้าอี้อาถินลาวเร้าเขี้ยวเขี้ยวมีทมิฬทอะ?” (วิเสด
สะแตอวสิกสา, 1995: 45-49)

(อันนี้เป็นเอกลักษณ์ของสาวชานบ้านเรา สาวชานแห่งยุคสมัย ไม่ใช่จำพวก
หน้าดำๆ ปากแตก คิ้วหนาเหมือนคันทนา ธรรมชาติมันต้องมีการ
เปลี่ยนแปลง.....)

รูปแบบนี้ไม่เป็นตัวแทนให้แก่ประเทศชาติเลื้อยตาบสั้ว หน้าเหมือนผีขี้กษ
เขาจะไม่ว่าได้ว่าคนลาวเป็นแบบนี้หมดหรือ)

วิเศษ มองว่านักศึกษาที่จบจากเมืองนอกเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เมืองลาวกลายเป็น
ประเทศที่ถูกกระแสโลกาภิวัตน์ครอบงำ จนกระทั่งลืมชาติอันแท้จริงของตนเอง เช่น การแต่งกาย
แบบใหม่ แต่งหน้าทาเล็บ ถึงดั่งกล่าวเป็นความแปลกปลอม การลบเลือนความแปลกปลอมได้นั้น
ทุกคนในชาติต้องแสดงแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชาติออกมาให้ปรากฏทั้งการแต่งกาย
รวมทั้งวิถีชีวิตอย่างเช่น ป้าดมหอม ฉะนั้น “ดม” ในที่นี้จึงส่งกลิ่นหอมเป็นกลิ่นอาย
ของความเป็นลาว

สมสุข สุขสวัสดิ์ มีความเห็นเช่นเดียวกับวิเศษ *แสวงศึกษา*

สมสุข มองว่าในปัจจุบันนโยบายเปิดกว้างการลงทุนของชาวต่างชาติมีมากขึ้นในเมืองหลวง
ส่งผลให้คนรุ่นใหม่ถูกอิทธิพลตะวันตกครอบงำ จนกระทั่งลืมวัฒนธรรมของชาติลาว
ซึ่งคนรุ่นก่อนถึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและการหลงลืมวัฒนธรรมของชาติตนเองเป็นเรื่อง
น่าอับอายชาวต่างชาติอย่างยิ่ง ในเรื่อง “เพชรบ้านนา” (เปิดบ้านนา) *สมสุข* เสนอภาพ
นักธุรกิจต่างชาติ คือนายปีเตอร์ นักธุรกิจผู้เข้ามาลงทุนในลาว พร้อมทั้งได้รับการต้อนรับด้วย
การแสดงทั้งแบบพื้นเมืองและตะวันตก ปีเตอร์พอใจการแสดงแบบพื้นเมืองมากกว่าเขาต้องการ
ชมการแสดงชุด “ฟ่อนดอกจำปา” ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดพอนได้ ในที่สุดก็ยังคงหลงเหลือเพชรน้ำหนึ่ง
แห่งห้องหู่ซึ่งยังมีความสามารถด้านการพ่อนดังกล่าว คนในเมืองไม่สามารถพอนได้
และร้องเพลงดอกจำปาไม่ได้เช่นกัน รวมทั้งบางคนยังไม่รู้จักการแสดงดังกล่าวแต่ชาวต่างชาติ
อย่างปีเตอร์นักธุรกิจต่างชาติรู้จักเป็นอย่างดี

เรื่อง “เพลงกลืนคน” (ເພງກິນຄົນ) เช่นเดียวกับเรื่องเพ็ดบ้านนา *ສມສຸຂ* เห็นว่า สังคมเมืองหลวงรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากเกินไปทำให้คนไม่เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมลาว ดังเช่นในร้านอาหารต่างๆทั่วเมืองหลวงล้วนแต่เปิดเพลงฝรั่งทั้งสิ้น รวมทั้งงานวัด งานบุญประเพณี เนื่องจากการเปิดเพลงฝรั่งนั้นสามารถเรียกแขกเข้าร้านได้มากกว่าเปิดเพลงลาว ทั้งเรื่องเพ็ดบ้านนาและเพลงกลืนคน *ສມສຸຂ* มองว่าคนลาวในยุคโลกาภิวัตน์ไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมลาวแต่ชาวต่างชาติกลับมองเห็นคุณค่า การที่คนลาวมองข้ามคุณค่าแห่งวัฒนธรรมของชาติคนเป็นการกระทำที่น่าอับอาย ดังที่บรรยายไว้ในเรื่องเพลงกลืนคนว่า

ละอายถิ่นต่างปะเขต ที่เสือกแป้นทอวເພງລາວກວ່າຄົນລາວ
 ບາງຄົນທີ່ຊອກຫາແຕ່ລາຍໄດ້ (ສົມສຸກ ສຸກສະຫວັກ, 199: 69)
 (ละอายคนต่างประเทศที่เสือกเป็นห่วงเพลงลาวกว่าคนลาวบางคนที่ทำแต่รายได้)

เรื่อง “คนแก่ง” (ຄົນເກີງ) ของ *ສມສຸຂ ສຸຂສວັສດີ* เขาแสดงความเป็นห่วงเป็นใยต่อสังคมลาว เขาเห็นว่าคนแก่งในสมัยนี้ทำตัวไร้ประโยชน์ รวมทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ เรื่องนี้ *ສມສຸຂ* แสดงให้เห็นจุดเริ่มต้นในความเป็นปัจเจกชนของคนชนบทที่ติดมาจากสังคมเมือง เขาเสนอแนวคิดผ่านกลุ่มคนชนบทกลุ่มหนึ่งที่เข้ามาทำงานในเมืองแล้วกลับมาเยี่ยมบ้านเมืองถึงเทศกาลงานบุญประจำปี เมื่อกลุ่มคนดังกล่าวกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดจึงพากันเลี้ยงฉลองร่วมกันสนทนาดังงานที่ทำในเมืองหลวง เมื่อทุกคนเมาต่างก็หาเรื่องทะเลาะกันเอง ไม่มีใครฟังใคร และไม่มีใครสนใจใคร *ສມສຸຂ* มองว่าอิทธิพลในสังคมเมืองหลวงส่งผลให้คนลาวกลายเป็นคนเห็นแก่ตัวมากขึ้นและมีลักษณะความเป็นปัจเจกชนอย่างเด่นชัด

ເດິກເຕີບແລ້ວລົດແກໄມ່ທອນຕົກຄ້າງຍັງສືບຕໍ່ດ້ວງວິນງ
 ມັນອອກຈາກສະຫນາມສອງແລະກ້າວສູ່ສະຫນາມສາມຢ່າງບໍ່ມີໃຜສົນໃຈ
 ເພາະເຂົາຮູ້ວ່າມັນບໍ່ແມ່ນສິ່ງຄວນຮູ້ເສືອກໄປກຽວຂອງກໍ່ແມ່ນ
 ຊອກເຫົາໃສ່ຫົວຕົນເອງລ້າງງ
 -ຊຽງອຸ່ນຍັງຫຍ້າແກ້ວຕໍ່ໄປ...
 -ທິດທອງກໍ່ອັບລໍາຕໍ່ໄປ...
 -ມະຫາອອນນັ່ງບໍ່ປາກຄືເກົ່າ...
 -ຜົວຜ້າງກັບສິງໂປກສືບຕໍ່ລອງຂອງດີ...
 -ພົວແຈ້ແລະຄໍາໂວຍັງໂສກັນເລື່ອງເລກຕົວດີໃນງວດຫນ້າ
 -ແກ້ວເຈົ້າຍັງຊັດໂຕະຕຸບງ

- พอกทบึงทิวสุมใส่กับเตยยันต์และธองแพงบ่สุดเป็บ
 - มีอิถิมเกี้ยวบ้านเร้า
 - เอ้าบ่สิบดอง เลื่องลิดอะบอบแกไม้ทอน แลบอินจูเผื่อล้า
- ลธงไท้ทมิดทอบตาเว้นฮื้อ (สิมสุก สุกสะทอ๊ด, 1991: 25-26)
- (เด็กมากแล้วรถชนไม้คกค้ำยังคังวันๆ มันออกจากสนามสองและก้าวเข้าสู่สนาม
 ตามอย่างไม่มีใครสนใจเพราะเขารู้ว่ามันไม่ใช่สิ่งควรรู้เสือกไปเกี่ยวข้องก็เป็น
 การหาหาใส่หัว
- เขียงอุ้นยังย่าแก้วต่อไป
 - ทิดทองก็ขับดำต่อไป
 - มหาอ่อนนั่งเงียบเหมือนเคิม
 - ผิงผิงกับสิงโหยกลองขอวัดต่อไป
 - หัวแจ้และคำโวโสกันเรื่องเลขในงวดหน้า
 - แก้วจิงยังซัดโต๊ะคุบๆ
 - พวกหนึ่งสูมหัวใส่กันรินต่อและร้องเพลงต่อไป
 - นี่คือคนเก่งบ้านเรา
 - เขาไม่สนหรอก เรื่องรถชนไม้เพื่อถำเลียงให้หมคก่อนตะวันขึ้น)

ดังตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์ในเรื่องที่ทุกคนแตกต่างกันทำในสิ่งที่ตนอยาก
 ทำโดยไม่สนใจใครแม้แต่เพื่อนร่วมโต๊ะและไม่สนใจว่ามีกลุ่มข้าราชการกำลังแอบถำเลียงไม้
 ไปขายทั้งที่ทุกคนก็รู้เห็น *สมสุข* มองว่าชีวิตคนสังคมในเมืองหลวงอยู่อย่างปัจเจกชนไม่ใช่วิถีชีวิต
 แบบสังคมอย่างเช่นสมัยก่อนที่ผ่านมามากต่อไป “คนเก่ง” ในยุคสมัยนี้จึงไม่ใช่คนเก่งอย่างในอดีต

เรื่องสั้นที่กล่าวมาแสดงถึงความขัดแย้งระหว่างคนชนบทที่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคม
 เมืองหลวงกับสภาพสังคมเมืองหลวงที่เสื่อมลง นักเขียนต่างมองว่าสังคมในเมืองหลวง
 มีความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและความคิดจิตใจของประชาชนควบคู่กันไป นักเขียนมักจะ
 แสดงน้ำเสียงที่เป็นห่วงสภาพสังคมและคนในสังคมพร้อมกับเกรงว่าเมื่ออิทธิพลตะวันตกและค่านิยมทางวัตถุเข้ามาแพร่หลายในลาวมากเกินไปจะมีผลให้ประชาชนลาวลดความสำคัญในคุณค่า
 ของวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม นักเขียนต่างไม่ต้องการให้วัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีอิทธิพล
 เหนือจิตใจของคนลาวแต่พวกเขาก็ไม่ได้แสดงน้ำเสียงที่ต่อต้านหรือวิจารณ์การเข้ามาของ
 วัฒนธรรมดังกล่าว

ในขณะที่นักเขียนลาวบางคนเขียนเรื่องสั้นสะท้อนสภาพสังคมเมืองหลวงในปัจจุบันซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลื่อมลง อีกด้านหนึ่ง อุทิน บุญยาว เขียนเรื่องสั้นที่แสดงให้เห็นร่องรอยและวิถีชีวิตของคนลาวในสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมพร้อมกับแสดงให้เห็นถึงจิตวิญญาณอันแท้จริงของคนลาวได้อย่างชัดเจน เช่นการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการแก้ปัญหาชุมชนหรือความมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันซึ่งเป็นนิสัยที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของประชาชนลาว จะพบได้จากเรื่องสั้นของ อุทิน บุญยาว และ วิเศษ แสวงศึกษาเรื่องสั้นแนวดังกล่าวเป็นอุดมคติที่เป็นทางออกให้กับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม

เรื่อง “หมกเถ้า” (ຫມັກເຊົ້າ) อุทิน เสนอภาพชีวิตที่เรียบง่ายของชาวบ้านในชนบทแห่งหนึ่งซึ่งผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงปัญหาเพียงเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านแถบชนบท กล่าวคือหญิงสาวคนหนึ่งเก็บเข็มขัดทองของเพื่อนได้ที่ทำนา นางเห็นว่าเป็นเข็มขัดที่สวยงามได้ไว้เป็นเจ้าของ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในจิตใจของนางระหว่างจิตสำนึกฝ่ายดีที่ยึดมั่นในศีลธรรมกับความอยากได้จึงทำให้นางแก้ปัญหาไม่ได้ เข็มขัดที่หายไปกลายเป็นปัญหาของชุมชน ในที่สุดผู้นำหมู่บ้านก็เข้ามาแก้ปัญหาโดยให้ผู้อยู่ในเหตุการณ์ทำหมกเถ้าคนละหนึ่งห่อมาส่ง การทำหมกเถ้าเป็นการเปิดโอกาสให้คนที่ขโมยของไปและต้องการนำมาคืนใส่ของสิ่งนั้นลงในหมกเถ้าที่คนทำ แล้วนำมาให้ผู้นำหมู่บ้าน ดังนั้นจึงไม่มีใครรู้ว่าผู้ใดเป็นคนขโมย ในที่สุดหญิงสาวผู้ขโมยเข็มขัดก็หาทางออกให้กับตัวเองโดยนำเข็มขัดซ่อนไว้ในหมกเถ้านำมาวางไว้ให้กรรมการหมู่บ้านโดยไม่มีใครรู้ว่านางเป็นคนขโมย นี่เป็นวิธีการแก้ปัญหาโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน ทั้งนี้อุทินต้องการสื่อสารปรัชญาของคนโบราณให้ผู้อื่นนำไปใช้หรือเพื่อเป็นสิ่งบันทึกสภาพสังคมให้คนนำไปศึกษา ปัจจุบันตามชนบทที่ห่างไกลยังปฏิบัติกันอยู่เพราะความเจริญทางวิทยาศาสตร์ยังเข้าไม่ถึง (อุทิน บุญยาว, 2540: เทปสัมภาษณ์ทางวิชาการความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมไทยและวรรณกรรมลาว)

ส่วนเรื่อง “งานขอยจงเจริญ” (ຈານງອຍຈົງຈະເລີນ) เขียนโดย วิเศษ แสวงศึกษาเป็นวิธีแก้ปัญหาในชุมชนอีกแบบหนึ่งซึ่งตรงข้ามกับวิธีการของอุทิน บุญยาว การแก้ปัญหาของเรื่องนี้ค่อนข้างเสี่ยงต่อกฎหมาย วิเศษ เสนอภาพชุมชนหนึ่งในชนบทซึ่งห่างความเจริญและเป็นเมืองที่ขาดการพัฒนาทุกด้าน “งานขอย” มีความหวังอยากให้ชุมชนของตนเจริญขึ้น จึงคิดอุบายว่าท่านรัฐมนตรีจะมาเยี่ยมเมืองนี้โดยทำหนังสือราชการมายังผู้ว่าการของเมืองพร้อมลายเซ็นของท่านรัฐมนตรี ผู้ว่าการแขวงจึงออกคำสั่งให้ทุกคนทำความสะอาดบริเวณบ้าน

ปรับปรุงโรงเรียนปลูกต้นไม้ให้สวยงามทุกบ้านสร้างสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องอนามัย ทั้งขยะให้เป็นที่ปรับปรุงถนนให้เดินทางสะดวกทุกอย่างในชุมชนเริ่มมีระเบียบขึ้น เมื่อถึงกำหนดวันที่ท่านรัฐมนตรีจะมาปรากฏว่าทางผู้ว่าการแขวงได้รับจดหมายเลื่อนการมาเยี่ยมจากท่านรัฐมนตรีแต่ทุกคนยังคงรักษาความสะอาดและความมีระเบียบวินัยในชุมชนอย่างเคร่งครัด ผลสุดท้ายทุกอย่างจึงเปิดเผย เมื่องานจบผู้คิดอุบายทั้งหมดยอมรับความผิดกับกรรมการชุมชนแขวงและประชากรในหมู่บ้าน เขาขอรับโทษตามกฎหมายต่างๆที่รู้ว่าการทำเอกสารปลอมและปลอมลายเซ็นของท่านรัฐมนตรีเป็นเรื่องละเมิดกฎหมาย ถึงแม้งานจบจะยอมรับความผิดเขาก็ภูมิใจที่ได้เห็นชุมชนของตนเองเจริญเท่าเทียมเมืองอื่นๆ เมื่อทุกคนรู้ถึงเจตนารมณ์ของงานจบพวกเขาจึงไม่เอาผิดแต่กลับชมเชยและยกย่องงานจบ *วิเศษ* มองว่าการพัฒนาชุมชนที่ห่างไกลความเจริญเท่าเทียมเมืองใหญ่ประชากรในชุมชนนั้นต้องร่วมมือกันและมีความสามัคคีจึงเกิดผล การใช้อุบายในเรื่องนี้ค่อนข้างเสี่ยงต่อกฎหมาย

“งานจบ” เป็นคนที่รักชุมชนของตนเอง เขาต้องการให้ชุมชนของตนพัฒนาทัดเทียมกับที่อื่นๆ จึงออกอุบายเพื่อแก้ไขปัญหาและทำได้สำเร็จ จะเห็นว่า “งานจบ” เป็นคนเจ้าเล่ห์แบบศรีธนช้ย (เชิงเหมียงของลาว) *วิเศษ* มองว่าคนเจ้าเล่ห์อย่างงานจบสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญได้เช่นกันแต่คนประเภทนี้สังคมนิยมไม่ยอมรับเพราะไม่ใช่คนที่ตรงไปตรงมา

เรื่อง “คนอย่างลูกก่า” เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เปิดเผยให้เห็นจิตวิญญาณของความเป็นคนลาวออกมาได้อย่างชัดเจนเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นความโอบอ้อมอารีของลูกก่าที่บริจาคโลหิตให้ผู้กำลังป่วยหนักโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆทั้งสิ้น *วิเศษ* มองว่าในปัจจุบันคนอย่างลูกก่าหายากในสังคมเมืองที่กำลังเจริญทางวัตถุอย่างรวดเร็ว คนในเมืองจึงมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้นอย่างเช่นเพื่อนร่วมงานของหญิงที่ลูกก่าบริจาคเลือดให้ ถ้าคนลาวในสังคมเมืองมีคนอย่างลูกก่ามากเมืองลาวคงจะกลายเป็นเมืองสวรรค์ที่เต็มไปด้วยคนใจบุญ รวมทั้งคุณค่าทางจิตใจก็คงเบ่งบานขึ้น

เรื่อง “แพงแม่” ของอุทิน *บุณยวง* สะท้อนให้เห็นการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนเช่นกัน อุทิน เสนอแนวคิดผ่านชายหนุ่มผู้หนึ่งซึ่งเดินทางไปเยี่ยมญาติที่ต่างแขวงเป็นแขวงที่ห่างไกลความเจริญ เขาเห็นผู้หญิงท้องแก่เดินสวนมาก็ตกทายเป็นจิ้งจอก พร้อมกับให้นมกระป๋องที่ติดตัวมาเพื่อเป็นของฝากสำหรับลูกแก่หญิงสาวท้องแก่ เรื่องสั้นเรื่องนี้สะท้อนถึงจิตใจที่โอบอ้อมอารีของคนลาวซึ่งถูกหล่อหลอมในสังคมพุทธศาสนาอย่างชัดเจน

ส่วนเรื่อง “ขามแม่จากไป” อุทิน บุญยาว แสดงถึงความผูกพันในครอบครัว ขณะที่แม่จากไปเยี่ยมญาติไกลๆ ถูกทุกคนจึงเกิดความคิดถึงและรู้สึกว่ารักแม่มากขึ้นกว่าเดิม อุทิน สะท้อนให้เห็นความจิตใจที่อ่อนโยนของคนลาวและความผูกพันในสายใยของครอบครัว รวมทั้งความกตัญญูระหว่างลูกที่มีต่อพ่อแม่ ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องสั้นของอุทิน บุญยาว ในระหว่างปี พ.ศ. 2531-2540 มุ่งเน้นไปที่ความสำคัญต่อคุณค่าทางจิตใจมากกว่าประเด็นอื่น ทั้งนี้ นักเขียนอาจจะมองเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมปัจจุบันไปในทางเสื่อมถอย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมถอยทางศีลธรรม อุทิน จึงเขียนเรื่องสั้นเพื่อเตือนสติคนลาวให้หันกลับมาเห็นความสำคัญด้านศีลธรรมและจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในจิตสำนึกของคนลาวมาตั้งแต่ในอดีตรื่องสั้นของเขาส่วนมากจะให้ความสำคัญความอ่อนโยนทางจิตใจเป็นสำคัญ อุทิน ใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบง่ายๆ แต่มีผลต่อจิตใจผู้อ่านมาก

เรื่องสั้นอีกจำนวนหนึ่งสะท้อนให้เห็นผลกระทบของสงครามที่มีต่อชีวิตของประชาชนลาว ได้แก่เรื่อง “เสียงจากทุ่งไหหิน” ของอุทิน บุญยาว และเรื่อง “กระดุกอเมริกา” บุญทะนอง ชมไชฝน เรื่อง “เสียงจากทุ่งไหหิน” เสมือนเสียงสะท้อนจากประชาชนลาวที่ได้รับผลกระทบจากสงครามอินโดจีน เรื่องสั้นเรื่องนี้สร้างความสะเทือนใจต่อผู้อ่านได้ดีเยี่ยม อุทิน ใช้การเขียนอย่างเรียบง่ายในรูปแบบของจดหมายเขียนโดยหญิงสาวที่ได้รับชะตากรรมจากสงคราม หลังจากสงครามสงบ “ไม่แดง” และครอบครัวย้ายออกจากศูนย์อพยพกลับสู่บ้านที่ทุ่งไหหินประกอบอาชีพทำไร่ ไม่แดงได้รับอุบัติเหตุจากวัตถุระเบิดขณะที่กำลังขุดดินตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงกลายเป็นคนพิการขาขาดทั้งสองข้าง จากเหตุการณ์นี้ไม่แดงจึงเขียนจดหมายส่งผ่านบรรณาธิการ ไปลงหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา การเขียนแบบเรียบง่ายเช่นนี้สามารถสร้างความสะเทือนใจได้มากที่สุด เรื่องสั้นเรื่องนี้แสดงความเจ็บปวดของคนลาวที่ได้รับจากสงครามรวมทั้งกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดคือชาวบ้านประชาชน

ส่วนเรื่อง “กระดุกอเมริกัน” ของบุญทะนอง ชมไชฝน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่สร้างความสะเทือนใจ เรื่องนี้เป็นเรื่องของทหารลาวคนหนึ่งที่ได้รับมอบหมายให้ช่วยขุดกระดุกทหารอเมริกันที่เสียชีวิตในสงครามอินโดจีน ทหารผู้นี้ก็เคยต่อสู้กับทหารอเมริกันในสงครามดังกล่าวมาก่อน เมื่อสงครามสงบเขากลับเป็นฝ่ายค้นหากระดุกของศัตรูในขณะที่พ่อแม่ของเขาเสียชีวิตในสงครามเช่นกันแต่เขาไม่เคยเห็นแม่แต่กระดุกชิ้นเดียว เรื่องสั้นเรื่องนี้บุญทะนองเขียนขึ้นเพื่อเป็นการแก้แค้นแทนคนลาวทั้งประเทศและและเขาตอบหน้าคนอเมริกันทั้งประเทศเช่นเดียวกัน (ธัญญา สังขพันธ์, 2538: 157) แต่ถ้ามองอีกมุมหนึ่งในด้านศีลธรรมจะพบว่า

เรื่องสั้นเรื่องนี้มีลักษณะของการให้อภัย การที่อเมริกาหว่านระเบิดไปทั่วเมืองลาวสร้างความแค้นต่อคนลาวไม่น้อยแต่และลาวเป็นฝ่ายเสียเปรียบอเมริกาโดยตลอด ประเทศค่อยพัฒนาอย่างลาวในฐานะที่เป็นเมืองพุทธศาสนาน่าจะมีอะไรที่ดีกว่าอเมริกาซึ่งป็นประเทศที่เจริญด้านวัตถุแล้วมักจะหว่านสงครามไปทั่วโลกและส่วนดีที่คนลาวมีคือหลักศีลธรรมและจริยธรรม มีน้ำใจเอื้อเฟื้อมีคุณธรรมและมีการให้อภัย (บุญทะนอง ชมไชพน, 2540: บทสัมภาษณ์) การที่รัฐบาลลาวอนุญาตให้บุคคลันกระดุกของทหารอเมริกันที่เสียชีวิตในสงครามก็เท่ากับว่าฝ่ายลาวให้อภัยอเมริกา ทั้งนี้เป็นเพราะประชาชนลาวโดยพื้นฐานเป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยนเป็นนิสัยที่มาจาก การหล่อหลอมในสังคมพุทธศาสนา

นอกเหนือจากแนวคิดทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ปัจจุบันยังนักเขียนยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการต่อสู้ชาติและนักเขียนลาวให้ความสำคัญกับแนวคิดดังกล่าวมาตลอดตั้งแต่ในอดีต ดังจะพบได้จากการจัดประกวดเรื่องสั้นในวารสารวันนะสิน กรรมการมักจะกำหนดแนวคิดดังกล่าวให้นักเขียนที่ต้องการส่งเรื่องเข้าประกวดเขียนในวันครบรอบวันสร้างตั้งชาติของทุกปีและการประกวดอื่นผู้ได้รางวัลก็มักจะนำเสนอแนวคิดดังกล่าว

5.4 พัฒนาการของเรื่องสั้นลาวระหว่างปี พ.ศ 2531-2540

พัฒนาการด้านกลวิธีการประพันธ์ในเรื่องสั้นลาวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2540 แบ่งได้เป็นสามประเด็นหลักได้แก่ พัฒนาการด้านเนื้อหา พัฒนาการด้านโครงเรื่องและพัฒนาการด้านกลวิธีการเล่าเรื่อง

5.4.1 พัฒนาการด้านเนื้อหา

ข้อสังเกตด้านเนื้อหาของเรื่องสั้นลาวในยุคปัจจุบันเป็นเนื้อหาที่แสดงถึงแนวคิดเก่าที่เคยปรากฏมาแล้วในเรื่องสั้นลาวยุคที่ 2 เช่นแนวคิดเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในสังคม แนวคิดเกี่ยวกับชาวชนบทที่อพยพเข้ามาทำงานในเมืองหลวง เป็นต้น แนวคิดดังกล่าวล้วนเป็นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเป็นปัญหาเดิมที่ระบอบสังคมนิยมไม่สามารถแก้ไขได้ ฉะนั้นหากเคนจากสังคมเดิมตั้งแต่ในยุคที่ 2 ปรากฏให้เห็นทุกยุคทุกสมัยแต่ปัญหาในปัจจุบันรุนแรงกว่าเดิม

ตัวละครในยุคนี้มีความหลากหลายเช่น ข้าราชการระดับสูง ปัญญาชน ชาวนา ชาวบ้าน ทหารเป็นต้น ข้าราชการระดับสูงในขณะนี้ยังคงมีฐานะเป็นผู้ร่ำรวยในสังคมเช่นเดิม ส่วนของบทบาทของข้าราชการชั้นผู้น้อยและประชาชนทั่วไปยังคงเป็นผู้ถูกข่มเหงจากข้าราชการระดับสูงซึ่งทำการฉ้อราษฎร์บังหลวงเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ ผู้ที่ทุกข์ยากก็คือประชาชนที่มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้นเช่น เรื่องสั้นเรื่อง “แล้งนี้รันทคจริงหนอ” ของ *บุญทะนง ชมไชผล*

บทบาทของปัญญาชนในยุคปัจจุบันยังคงเหมือนเรื่องสั้นในยุคที่ผ่านมาคือ พวกเขาจะดูถูกความเป็นชาติของตัวเองและนิยมความเป็นตะวันตกเช่น การแต่งกาย การฟังเพลง ต่างประเทศ ค่านิยมดังกล่าวส่งผลให้ปัญญาชนรวมทั้งคนรุ่นใหม่ในสังคมลาว หลงลืมเอกลักษณ์ของความเป็นลาวพวกเขากำลังปรับตัวให้เข้ากับกระแสโลกาภิวัตน์ ตัวละครเหล่านี้จะพบได้จากเรื่อง “ป่าดมหอม” ของ *วิเศษ แสงวงศศึกษา* เรื่อง “คนเก่ง” เรื่อง “เพลงกลืนคน” ของ *สมสุข สุขสวัสดิ์* และ เรื่อง “จากริมโขงถึงเจ้าพระยา” ของ *บุญทะนง ชมไชฝน*

บทบาทของชาวบ้านในเรื่องสั้นยุคปัจจุบันเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญด้านจิตใจของความเป็นมนุษย์มากที่สุด ชาวบ้านที่พบในเรื่องสั้นจะเป็นผู้ที่เอื้อเฟื้อต่อผู้ที่ทุกข์ยากโดยไม่หวังผลตอบแทนเช่น เรื่อง “คนอย่างลูกกล้า” ของ *วิเศษ แสงวงศศึกษา* เรื่อง “แพงแม่” และ เรื่อง “ขามแม่จากไป” ของ *อุทิน บุญยาว*

“นักธุรกิจ” พัฒนาการอีกด้านหนึ่งของตัวละคร *อันที เดือนสะหวัน* ผู้สร้างสรรคความโดดเด่นด้านตัวละครที่สอดคล้องกับยุคสมัยที่สังคมลาวกำลังก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจแบบทุนนิยม อาชีพ “นักธุรกิจ” เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว *อันที* จึงให้กำเนิดตัวละครที่เป็นนักธุรกิจ ตัวละครในเรื่องสั้นลาวระยะนี้จึงเปลี่ยนจากบทบาทของข้าราชการชั้นผู้น้อยมาเป็น “วีรบุรุษปฏิวัติ” มาเป็นนักธุรกิจและพบมากที่สุดในเรื่องสั้นของ *อันที เดือนสะหวัน* แทบทุกเรื่อง

แนวคิดที่พบในเรื่องสั้นลาวยุคปัจจุบันเป็นแนวคิดเดิมที่ปรากฏมาแล้วในเรื่องสั้นลาวยุคที่ 2 บทบาทของตัวละครก็เป็นบทบาทเดิม ดังนั้นเนื้อหาที่ปรากฏในยุคนี้จึงเป็นวงจรเดิมที่ย้อนมาอีกครั้ง

5.4.2 พัฒนาการด้านโครงเรื่อง

นักเขียนแสดงความขัดแย้งระหว่างผ่านความขัดแย้งระหว่างประชาชนทั่วไปกับรัฐบาลที่เอาเปรียบประชาชน เรื่องสั้นในช่วงนี้จึงปรากฏภาพของประชาชนลาวที่ได้รับความทุกข์ยาก เช่นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมลาวช่วงนี้นักเขียนมองว่าเป็นปัญหาที่ไร้หนทางแก้ไข จะพบได้จากเรื่องสั้นของ *บุญทะนง ชมไชผน* การลงจบในช่วงนี้เป็นการลงจบแบบเปิด (Open End) การลงจบดังกล่าวสามารถสร้างความสะเทือนใจมาก มีผลให้เรื่องสั้นลาวมีพัฒนาการในด้านวรรณศิลป์และมีวรรณศิลป์มากกว่าในยุคที่ 2

ส่วนการลงจบแบบธรรมดาเหมือนในเรื่องสั้นยุคที่ 3 ยุคสังคมนิยมยังคงมีปรากฏให้เห็น เป็นการปิดเรื่องโดยให้ตัวละครเอกกลับใจเป็นคนดี จะพบได้จากเรื่องสั้นของ *จันทิ เดือนสะหวัน* เรื่องสั้นแนวมนุษยนิยมเริ่มปรากฏในเรื่องสั้นลาวจากผลงานของ *อุทิน บุญยาว และ วิเศษ สะแหวงศึกษา* เป็นเรื่องสั้นที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เป็นความเห็นอกเห็นใจมนุษย์ด้วยกันเช่นเรื่อง “คนอย่างลุงกำ” ที่บริจาacleือดให้กับผู้ป่วยหนักโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ เรื่อง “หมกเถ่า” เรื่อง “แพงแม่” และ เรื่อง “ขามแม่จากไป” ของ *อุทิน บุญยาว* ก็แสดงให้เห็นถึงการกลับไปหาความเรียบง่ายในสังคมลาวดั้งเดิม เรื่องสั้นของเขาเป็นอุดมคติที่เป็นทางออกให้กับปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของจิตใจที่แท้จริง

5.4.3 พัฒนาการด้านกลวิธีการเล่าเรื่อง

นักเขียนจำนวนหนึ่งใช้กลวิธีการเล่าเรื่องผ่านสัญลักษณ์ที่เป็ยบุคลาธิษฐาน ทั้งนี้เพราะเรื่องสั้นที่เขียนมีลักษณะที่วิจารณ์ระบบการเมืองที่ค่อนข้างรุนแรง ดังนั้นนักเขียนจึงใช้กลวิธีดังกล่าวเรื่องสั้นจึงได้รับการตีพิมพ์ เช่นเรื่องสั้นที่เขียนโดย *สมสุข สุขสวัสดิ์* และ *บุญทะนง* การใช้กลวิธีดังกล่าวมีผลให้เรื่องสั้นของเขาอดผ่านสายตาของรัฐบาลได้อย่างไม่มีปัญหาทั้งนี้เพราะเขาเสนอเรื่องผ่านตัวละครแบบบุคลาธิษฐาน ดังเช่นในเรื่อง “วังเขียว” เขาใช้ปลาแทนมนุษย์และเรื่อง “จะร้องเพลงสู่ไฟฟ้ง” ใช้แมลงแทนมนุษย์ เรื่อง “หัวอกนางแก้ว” ของ *สมสุข สุขสวัสดิ์* มินกแก้วเป็นตัวดำเนินเรื่องหรือในผลงานของ *บุญทะนง* เรื่อง “มนุษย์เอ๊ย! ข้าผู้น้อยขอหายใจด้วยเถอะ” ใช้นกเป็นตัวละคร ในการเล่าเรื่อง รวมทั้งเรื่อง “ถ้าเซต้ออื่น” ของ *วิเศษ สะแหวงศึกษา* ใช้สาหร่ายแทนตัวบุคคล การใช้ตัวละครแบบบุคลาธิษฐานจึงเป็นวิถีทางที่นักเขียนสามารถหลบหลีกปัญหาที่ตามมาได้อย่างดี

เรื่อง “จากแม่โขงถึงริมฝั่งเจ้าพระยา” ของขุนทะนง ชมไชน ใช้สัญลักษณ์อธิบายบุคลิกของตัวละคร เช่นเขาใช้สัญลักษณ์ “ขอนไม้ตาย” เปรียบเทียบกับบุคลิกของผู้หญิงไทยที่ล่องไหลไปตามกระแสโลกาภิวัตน์เปรียบเทียบบลักษณะของหญิงลาวเป็นเหมือน “คลัง” ที่มีความมั่นคงไม่ถูกระแสโลกาภิวัตน์พัดกลืนหายไป และเปรียบผู้ชายลาวเป็นเสมือน “ใบไม้” ที่ถูกพายุพัดลงในกระแสน้ำเชี่ยวเป็นลักษณะของผู้ที่ลุ่มหลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์เพียงชั่วขณะเพราะเห็นว่าเป็นของใหม่ แต่สุดท้ายก็ถูกระแสน้ำพัดกลับมาเกยคลัง ขุนทะนง ใช้สัญลักษณ์ในการบรรยายบุคลิกของตัวละครได้อย่างมีศิลปะ การใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวนี้ว่าเป็นพัฒนาการด้านกลวิธีที่อีกก้าวหนึ่งในวงการเรื่องสั้นลาว

วิเศษ แสงศีกษา ผู้ใช้อารมณ์ขันสร้างความโดดเด่นในการนำเสนอแนวคิดอย่างมีศิลปะ นักเขียนมักจะให้ความสำคัญด้านแนวคิดเป็นสำคัญจึงพบว่าเรื่องสั้นลาวเน้นที่สารเชิงสังคมเป็นเหตุให้นักเขียนส่วนมากหลงลืมความบันเทิงซึ่งเป็นปัจจัยที่เรื่องสั้นควรจะมีแต่ วิเศษ เป็นนักเขียนที่ให้ความสำคัญกับความบันเทิงและสาระทางสังคมควบคู่กัน ไปอย่างมีศิลปะ

กล่าวโดยสรุปเรื่องสั้นลาวในช่วงปี พ.ศ. 2531-2540 มีความน่าสนใจมากขึ้นเนื่องจากมีพัฒนาการด้านแนวคิดที่คลี่คลายออกจากกรอบสังคมนิยมอย่างเด่นชัด นักเขียนมีอิสระในการเสนอแนวคิดที่หลากหลายขึ้นโดยไม่มีกรอบความคิดหลักมาเป็นตัวกำหนดอีกต่อไป ดังนั้นรูปแบบการเขียนแบบสูตรสำเร็จจึงไม่ปรากฏในเรื่องสั้นลาว พร้อมทั้งตัวละครแบบ “วีรบุรุษ” ก็หายไปพร้อมกับรูปแบบดังกล่าว

ปัญหาที่นักเขียนกล่าวถึงในเรื่องสั้นล้วนเป็นปัญหาเดิมที่เคยเกิดมาแล้วในเรื่องสั้นช่วงที่ 2 มาถึงเรื่องสั้นยุคปัจจุบันปัญหาเก่าก็วนกลับมาอีกครั้งแต่สภาพปัญหาเลวร้ายกว่าเดิม ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นส่งผลให้ประชาชนเกิดความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิต นักเขียนมักจะนำปัญหาด้านที่เจ็บปวดของประชาชนมาเขียนมีผลให้เรื่องสั้นในช่วงนี้มีพัฒนาการด้านวรรณศิลป์มากกว่าในช่วงที่ 2 จัดว่าเป็นเรื่องสั้นลาวที่มีคุณค่า